Kyiv University of Aviation and
Information Technologies (Kyiv, Ukraine)
Publishing House Education and Science (Prague, Czech Republic)
Newcastle University Business School (Newcastle, Great Britain)
Berlin University of Economics and Law (Berlin, Germany)
Public organization "Association of Scientists
of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)

Interdisciplinary Horizons of Knowledge: Science, Society, Technology and Sustainable Futures

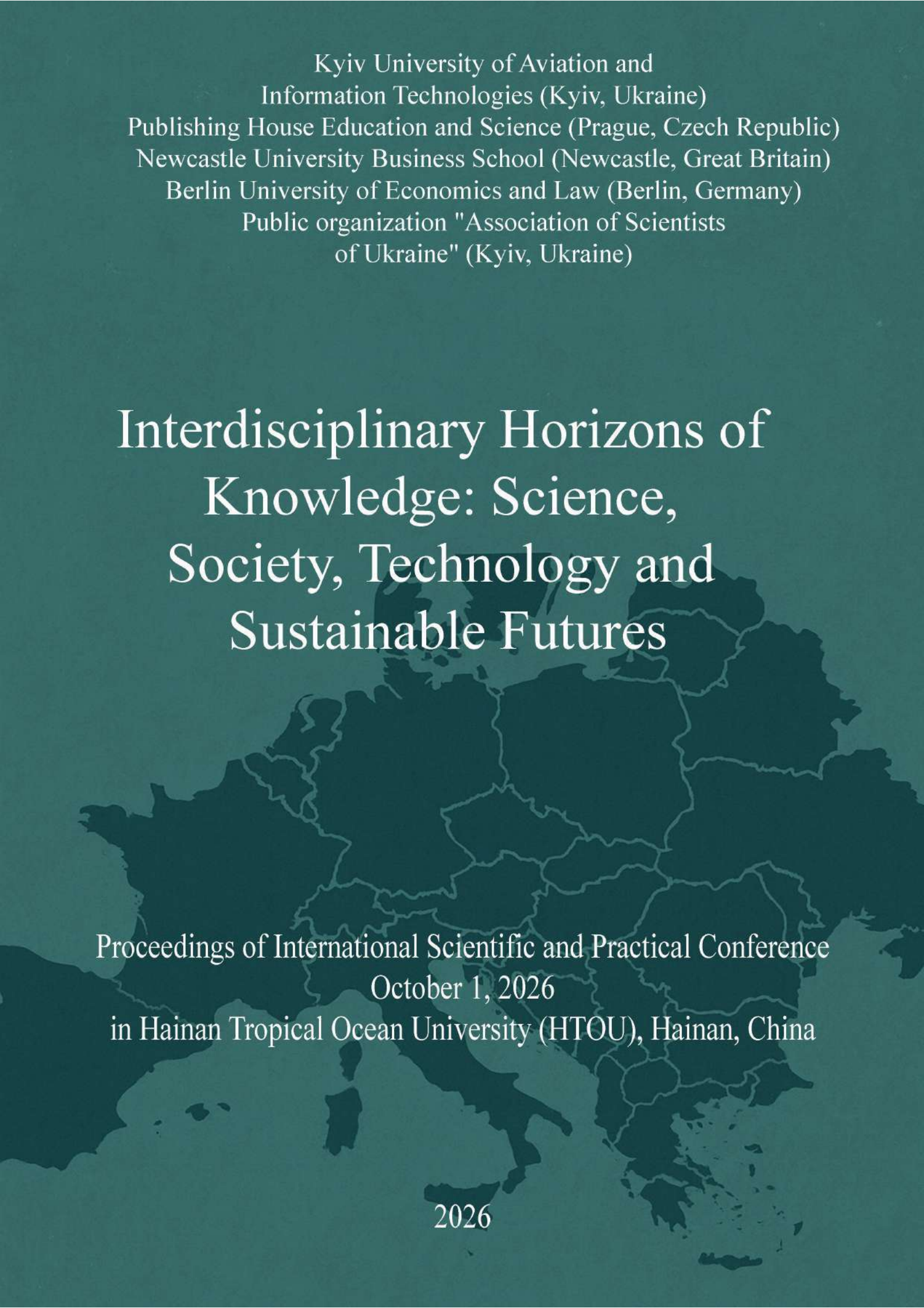

Proceedings of International Scientific and Practical Conference
October 1, 2026
in Hainan Tropical Ocean University (HTOU), Hainan, China

2026

Kyiv University of Aviation and Information Technologies (Kyiv, Ukraine)
Publishing House Education and Science (Prague, Czech Republic)
Newcastle University Business School (Newcastle, Great Britain)
Berlin University of Economics and Law (Berlin, Germany)
Public organization "Association of Scientists of Ukraine" (Kyiv, Ukraine)

Interdisciplinary Horizons of Knowledge: Science, Society, Technology and Sustainable Futures

Proceedings of International Scientific and Practical Conference

October 1, 2026

in Hainan Tropical Ocean University (HTOU), Hainan, China

2026

ISBN 978-80-909811-1-9 (soubor)
UDK [34+37+159.9+338.43+351+502+614.2]:001.89

Vydavatel:
Publishing house Education and Science s.r.o. IČO : 271 56 877. Frýdlanská 15/1314, Praha 8. MS v Praze , oddíl C,vložka 100614

Reviewers:

Romanenko E.O. Doctor of Public Administration, Professor, Head of the 9th Research Department of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine;

Ulianchenko Y.O. Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration and Administration of the Kyiv University of Aviation and Information Technologies;

Datsii O.I., Doctor of Economics, Professor, President of the Public Organization "Association of Scientists of Ukraine".

Interdisciplinary Horizons of Knowledge: Science, Society, Technology and Sustainable Futures. Proceedings of International Scientific and Practical Conference. October 1, 2026 in Hainan Tropical Ocean University (HTOU), Hainan, China. Prague: Publishing house Education and Science s.r.o., 2026. 108 p.

© Publishing house Education and Science s.r.o., Česká republika, 2026
© Public Organization "Association of Scientists of Ukraine", Ukraine, 2026
© autoři článků, 2026

TABLE OF CONTENTS

SECTION «ECONOMICS, ENTREPRENEURSHIP, FINANCIAL SYSTEMS, AND MODERN MANAGEMENT»

Ломакіна Галина Іванівна

КРИЗОВО-АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ 7

SECTION «LAW, PUBLIC GOVERNANCE, INTERNATIONAL COOPERATION, AND COMPREHENSIVE SECURITY»

Мельник Оксана Вікторівна, Єременко Наталія Андріївна

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАРУКИ ЇХ ДОПУСТИМОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ..... 13

SECTION «HEALTHCARE, AESTHETIC MEDICINE, COSMETOLOGY AND NON-INVASIVE REJUVENATION TECHNOLOGIES»

Kharchenko Olena

ENZYME-ASSISTED MYOFASCIAL FACIAL MASSAGE AS AN INNOVATIVE NON-INVASIVE REJUVENATION TECHNOLOGY 19

SECTION «EDUCATION, HUMANITIES, CULTURAL MEANINGS AND CREATIVE PRACTICES — DESIGN, CREATIVE INDUSTRIES, PUBLISHING, JOURNALISM, ADVERTISING, PR AND MODERN MEDIA»

Рябцева Ірина Вадимівна

СТОРІТЕЛІНГ І ВІЗУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ У МУЛЬТИМЕДІЙНІЙ РЕКЛАМІ ВІЙСЬКОВОГО РЕКРУТИНГУ 26

СЕКЦІЯ «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, МАШИННЕ НАВЧАННЯ, НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ, DATA SCIENCE, BIG DATA ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ»

Voznyi Oleksandr

APPLICATION OF GRAPH NEURAL NETWORKS FOR RANKING RIDERS IN PROFESSIONAL WOMEN’S ROAD CYCLING 31

SECTION «INFORMATION TECHNOLOGIES AND SYSTEMS»

Ревенко Петро Георгійович

БАГАТОАГЕНТНА КООРДИНАЦІЯ ТА АДАПТИВНИЙ ПЕРЕРОЗПОДІЛ ЗАДАЧ МАШИННОГО НАВЧАННЯ МІЖ EDGE/CLOUD-КОМПОНЕНТАМИ МОБІЛЬНОЇ МЕРЕЖІ 34

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ПРАВО, ЦИФРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ТА ДОСТУПНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ»

Куртакова Ганна Олександрівна

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ 40

СЕКЦІЯ «ОСВІТА, ГУМАНІТАРНІ НАУКИ, КУЛЬТУРНІ СМИСЛИ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ»

Агіляр Туклер Вікторія Вільямівна, Пилипченко Вікторія Валеріївна

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 45

SECTION «C4 PHYCHOLOGY»

Пилипенко Олена Петрівна

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ЖІНОК У ДЕКРЕТНІЙ ВІДПУСТЦІ ЯК ОСНОВА ПОБУДОВИ ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ 51

СЕКЦІЯ «ФІЛОЛОГІЯ, МОВОЗНАВСТВО, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО, ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА, КОМУНІКАТИВІСТИКА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ»

Сазонова Наталія

СПЕЦИФІКА ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ХРОНОТОПУ У ФАНТАСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ Н. ГЕЙМАНА «NEVERWHERE» ТА Б. СЕНДЕРСОНА «THE WAY OF KINGS») 55

SECTION «STATE, LAW, GLOBAL PROCESSES, GOVERNANCE, AND SECURITY»

Грищук Аліна Борисівна

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА 59

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА, ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК»

Дяченко Олександр Васильович

ЦИФРОВА ЗРІЛІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ: ВИМІРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ 64

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ТРАНСПОРТ, ЕНЕРГЕТИКА ТА СТАЛА МОБІЛЬНІСТЬ»

Здольник Віталій Валерійович

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОЗАРЯДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АВТОМОБІЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ..... 69

SECTION «HUMAN, EDUCATION, LANGUAGES, HISTORICAL MEMORY, CULTURE AND CREATIVITY»

Hordiichuk Mariana, Kanosa Nataliia, Babyuk Tetiana, Tomchakowska Mariia

DEVELOPMENT OF SOCIAL-COMMUNICATIVE AND PERSONAL SOFT SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH PLAY..... 75

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД, ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ»

Охмуш Наталя Валеріївна

РЕГУЛЯТОРНЕ НАВЧАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА ПАМ’ЯТЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ .. 83

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ВІЙСЬКОВА МЕДИЦИНА, ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

Толмачов Олексій Анатолійович

УПРАВЛІНСЬКА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ КРИЗИ..... 91

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ ТА СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Холод Євген Сергійович

ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ У ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ МЕХАНІЗМІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ..... 100

SECTION «ECONOMICS, ENTREPRENEURSHIP, FINANCIAL SYSTEMS, AND MODERN MANAGEMENT»

Ломакіна Галина Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
директорка КПНЗ «Донецька обласна
Мала академія наук учнівської молоді»
Київ, Україна

КРИЗОВО-АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЙОГО ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ

Діяльність закладів позашкільної освіти в умовах невизначеності потребує перегляду усталених підходів до управління. Сьогодні на здатність закладу виконувати свої основні функції, здійснювати організацію освітнього процесу впливають воєнні дії, вимушене переміщення учасників освітнього процесу, перебої з електропостачанням, обмежений доступ до цифрових ресурсів, зміни в кадровому складі. За таких обставин перед керівником постає завдання не тільки оперативно реагувати на проблеми, а й визначати процеси, які мають залишатися безперервними незалежно від зовнішніх умов.

У сучасних дослідженнях організаційну стійкість розглядають як спроможність організації протистояти несприятливим впливам, підтримувати діяльність у складних обставинах і відновлюватися після криз [1; 2]. У сфері позашкільної освіти організаційну стійкість ми розглядаємо як збереження доступності освітніх послуг, безперервність управлінських процесів і здатність закладу пристосовуватися до нових умов без втрати основних напрямів діяльності [4].

Своєчасне реагування на загрози, зміна способів організації роботи відповідно до обставин, узгодженість поточних рішень із довгостроковими цілями розвитку – у цьому процесі кризове, адаптивне та стратегічне

управління виконують взаємопов'язані функції. Концепція динамічних здібностей організації, відповідно до якої її розвиток залежить від уміння виявляти зміни, використовувати доступні можливості та своєчасно перерозподіляти ресурси виступає важливим теоретичним підґрунтям такого підходу [3]. Для українських закладів освіти, що працюють в умовах війни, поєднання цих управлінських підходів набуває особливого значення [5–7].

Мета дослідження полягає у визначенні основних управлінських механізмів, що дають змогу закладу позашкільної освіти підтримувати безперервність діяльності в умовах невизначеності, а також у систематизації способів їх застосування для забезпечення організаційної стійкості.

Емпіричною основою дослідження є досвід діяльності КПНЗ «Донецька обласна Мала академія наук учнівської молоді» (КПНЗ «ДОМАНУМ»). У закладі навчається 316 здобувачів освіти, з яких 75 % проживають в інших регіонах України, а 15 % – за межами держави. Територіальна розпорошеність учасників освітнього процесу зумовлює необхідність використання гнучких форматів взаємодії, цифрових засобів комунікації та альтернативних способів організації навчання.

Освітня діяльність закладу охоплює 15 наукових відділень, в яких функціонує 18 гуртків. Упродовж останніх чотирьох років контингент здобувачів освіти зберігається на рівні 85–90 %, відвідуваність занять і заходів становить 90–95 %, а кадрова стабільність складає близько 90 %. Понад 60 % вихованців гуртків залучені до дослідницьких проєктів. Наведені показники характеризують окремі аспекти стабільності освітньої діяльності та створюють підґрунтя для аналізу управлінських рішень, що спрямовані на підтримання роботи закладу в умовах зовнішніх обмежень.

За результатами аналізу досвіду роботи КПНЗ «ДОМАНУМ» встановлено, що сім із десяти визначених ключових процесів можуть повністю здійснюватися дистанційно. Це такі процеси, як: організація освітнього процесу й дослідницької діяльності вихованців, методичний супровід педагогічних працівників, комунікація з учасниками освітнього процесу,

управлінське планування та інші процеси. Заклад значну частину діяльності здійснює без постійної фізичної присутності учасників в одному місці. Водночас дистанційний формат потребує належної цифрової підтримки, узгодженості дій педагогічного колективу і готовності змінювати організаційні процедури відповідно до ситуації.

Таблиця 1. Управлінські механізми забезпечення безперервності критичних процесів

Управлінський механізм	**Зміст механізму**	**Очікуваний управлінський результат**
Діагностика критичних процесів	Визначення функцій, переривання яких безпосередньо впливає на доступність та безперервність освітньої діяльності.	Пріоритезація управлінської уваги та ресурсів.
Взаємозамінність	Використання альтернативних каналів комунікації, резервні цифрові платформи, копіювання даних, взаємозамінність педагогічних працівників та відповідальних осіб.	Зменшення залежності від одного ресурсу або одного виконавця.
Адаптивне перепроєктування	Оперативна зміна графіку, формату, способу виконання завдання або процесу без втрати ключових функцій	Збереження функції за змінених умов.
Організаційне навчання	Фіксація проблем, рішень та наслідків кризових ситуацій, коригування процедур.	Перетворення разового реагування на організаційну спроможність.

Джерело розроблено автором.

У ході дослідження було виокремлено чотири взаємопов’язані механізми кризово-адаптивного управління: діагностика критичних процесів, забезпечення взаємозамінності, адаптивне перепроєктування та організаційне

навчання. В управлінні закладом освіти відбувся перехід від ситуативного реагування на окремі проблеми до системної роботи зі збереження основних функцій закладу.

Для здійснення кризово-адаптивного управління в умовах невизначеності було запропоновано модель, яка має циклічний характер управлінського процесу і будується на тому, що результати реалізації прийнятих рішень використовуються для повторного оцінювання ризиків, перегляду пріоритетів і вдосконалення способів організації роботи.

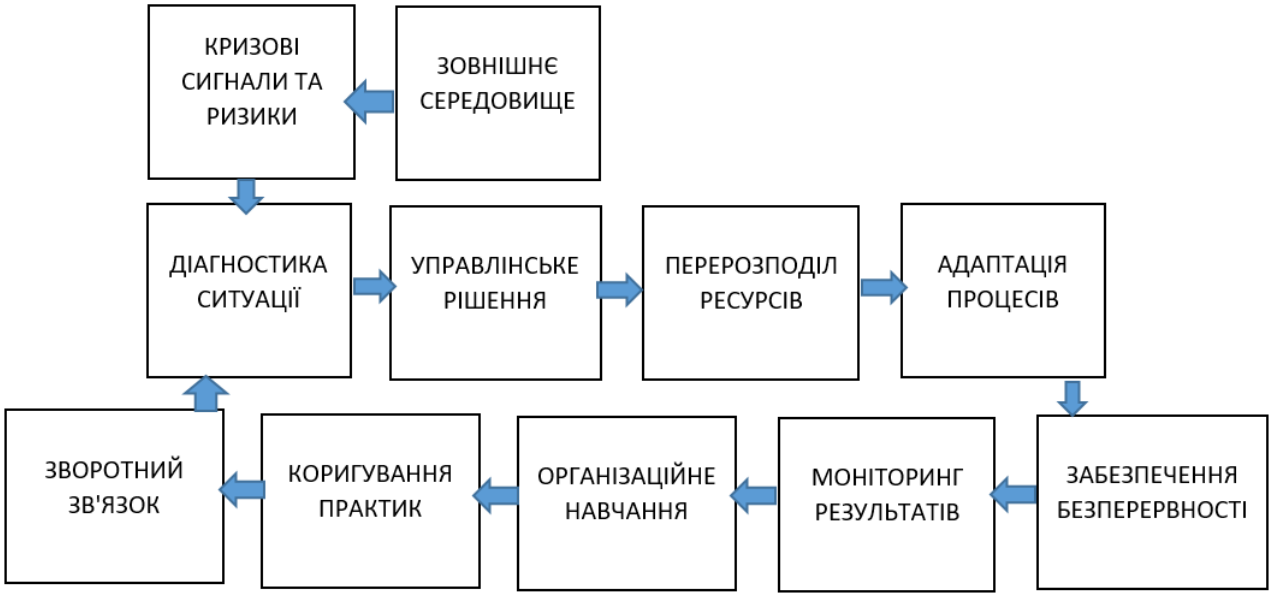

Рис. 1. Модель кризово-адаптивного управління закладом позашкільної освіти в умовах невизначеності

Джерело: розроблено автором.

Запропонована модель передбачає послідовне проходження кількох взаємопов’язаних етапів: виявлення ризиків та оцінювання критичності процесів, визначення управлінських пріоритетів, розподіл і резервування ресурсів, адаптацію способів виконання завдань, моніторинг результатів і узагальнення набутого досвіду. Підставою для повторної діагностики та коригування управлінських рішень є результати моніторингу. Таким чином, організаційна стійкість розглядається не як незмінність структури чи звичних процедур, а як здатність закладу зберігати основні функції та водночас змінювати способи їх реалізації.

Забезпечення безперервності критичних процесів є основним орієнтиром управлінських рішень в кризово-адаптивному управління закладом позашкільної освіти. Такий підхід дозволив систематизувати механізми підтримання організаційної стійкості: діагностику критичних процесів, взаємозамінність, адаптивне перепроєктування та організаційне навчання.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання запропонованих положень керівниками закладів позашкільної освіти під час планування діяльності в умовах невизначенності, а саме в умовах воєнних загроз, територіальної розпорошеності учасників освітнього процесу та обмеженого доступу до ресурсів. Важливою умовою практичного застосування моделі є систематичне документування управлінського досвіду. Фіксація проблемних ситуацій, використаних способів реагування та отриманих результатів дає змогу не обмежуватися вирішенням поточних завдань, а послідовно вдосконалювати внутрішні процедури. При цьому цифрові інструменти, резервні платформи та механізми взаємозамінності мають розглядатися не як самостійна мета, а як засоби підтримання основних функцій закладу.

Отже, досвід КПНЗ «ДОМАНУМ» засвідчує доцільність розгляду кризово-адаптивного управління як безперервного процесу оцінювання ризиків, прийняття рішень, пристосування діяльності до нових обставин і подальшого аналізу отриманих результатів. За такого підходу управлінська діяльність спрямовується не на механічне збереження звичних форм роботи, а на підтримання стратегічних пріоритетів закладу та безперервності його основних функцій. Подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення системи показників організаційної стійкості закладів позашкільної освіти, яка дасть змогу оцінювати результативність визначених механізмів і порівнювати досвід закладів, що працюють у різних умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Duchek S. Organizational resilience: A capability-based conceptualization. Business Research. 2020. Vol. 13. P. 215–246. DOI: https://doi.org/10.1007/s40685-019-0085-7.

2. Hillmann J., Guenther E. Organizational Resilience: A Valuable Construct for Management Research? International Journal of Management Reviews. 2021. Vol. 23, No. 1. P. 7–44. DOI: https://doi.org/10.1111/ijmr.12239.

3. Teece D. J. Explicating dynamic capabilities: The nature and microfoundations of (sustainable) enterprise performance. Strategic Management Journal. 2007. Vol. 28, No. 13. P. 1319–1350. DOI: https://doi.org/10.1002/smj.640.

4. Dülks J., Fekete A., Karutz H., Kaufmann J., Posingies C. Identification of methodologies to quantify education system resilience—A scoping review. International Journal of Disaster Risk Reduction. 2023. Vol. 97. 103967. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ijdrr.2023.103967.

5. Londar L., Pietsch M. Providing distance education during the war: the experience of Ukraine. Information Technologies and Learning Tools. 2023. Vol. 98, No. 6. P. 31–51. DOI: https://doi.org/10.33407/itlt.v98i6.5454.

6. Лондар С. Л., Босенко О. С., Гайдук І. С. Забезпечення стійкості української освіти в умовах війни як досвід для вдосконалення освітніх систем країн ЄС. Управління освітою. 2024. № 6. С. 5–25. DOI: https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-5-25.

7. Лондар Л., Пітч М. Ключові аспекти управління стійкістю освіти під час війни: приклад України. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2025. № 4(63). С. 626–643. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.63.2025.4676.

8. Семенюк Ю. Поняття стійкості системи управління освітою: зарубіжні моделі та підходи до визначення. Теоретичні та прикладні питання державотворення. 2024. № 31. С. 71–80. DOI: https://doi.org/10.35432/tisb312024306538.

SECTION «LAW, PUBLIC GOVERNANCE, INTERNATIONAL COOPERATION, AND COMPREHENSIVE SECURITY»

Мельник Оксана Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри кримінального процесу,
Національна академія внутрішніх справ
Єременко Наталія Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра,
Навчально-науковий інститут
поліцейської діяльності,
Національна академія внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ОФОРМЛЕННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАРУКИ ЇХ ДОПУСТИМОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасних умовах тотальної цифровізації суттєво розширюється коло об'єктів, здатних нести доказову інформацію у кримінальному провадженні. Мова йде про різноманітні електронні сліди: від листування у месенджерах і публікацій у соцмережах до метаданих, геолокації та архівів у хмарних сховищах. Це актуалізує проблему не стільки виявлення таких віртуальних відомостей, скільки розробки надійних процесуальних механізмів їхньої фіксації, що є обов'язковою умовою для підтвердження їхньої допустимості та автентичності.

Відповідно до ч. 1 ст. 84 КПК України: «доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню». Згідно з ч. 2 цієї ж статті «процесуальними джерелами доказів є: показання, речові докази,

документи та висновки експертів» [1]. При цьому чинне кримінальне процесуальне законодавство не містить окремої комплексної процедури фіксування цифрових доказів, що створює низку практичних проблем на стадії досудового розслідування та впливає на ефективність вцілому.

Однією з основних проблем є визначення процесуальної форми цифрової інформації. Цифрові дані можуть бути представлені у формі електронного документа, файлу, фотографії, відеозапису, аудіозапису, повідомлення, метаданих або інформації, отриманої з інформаційної системи. Водночас один і той самий цифровий об’єкт може бути пов’язаний із різними процесуальними джерелами доказів.

Для успішного вирішення завдань, що покладаються на правоохоронні органи щодо фіксування електронних доказів розроблено Методичні рекомендації щодо реагування суб'єктами забезпечення кібербезпеки на різні види подій у кіберпросторі, затверджені Наказом Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України № 570 від 03.07.2023 [2].

На цінність доказового значення електронних доказів та необхідність розмежування носія та інформації як власне доказового матеріалу зверталася увага і в практичних підходах Верховного Суду [3].

До прикладу, 12 червня 2024 р. Верховний Суд колегією суддів Третьої судової палати Касаційного кримінального суду у справі № 569/1908/23 [4] залишив без задоволення касаційну скаргу захисника, який посилався на недостовірність і недопустимість інформації, отриманої з мережі Інтернет.

У касаційній скарзі захисник зазначав про відсутність доказів винуватості особи, оскільки *інформація, розміщена на веб-сторінках та веб-сайтах, які їй не належать, є недостовірною та недопустимою*.

Верховний Суд вказав, що особу було засуджено за злочини, які віднесені до злочинів проти основ національної безпеки України. Основними доказами в зазначеній категорії кримінальних проваджень є електронні докази, до яких належать: матеріали фотозйомки, звуко-запису, відеозапису та інші носії

інформації (у тому числі комп'ютерні дані), що містяться у відкритих (інтернет; різноманітні засоби масової інформації; соціальні мережі) чи закритих мережах (приватні месенджери та телеграм-канали; особисте листування з використанням комп'ютерної техніки і мобільних телефонів, флешносії, карти пам'яті тощо).

За змістом ст. 99 КПК *матеріали,* у яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, *зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог процесуального законодавства***,** є документами та можуть використовуватися в кримінальному провадженні як докази.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, на виконання відповідних доручень старшого слідчого, наданих у порядку ст. 40 КПК, оперуповноваженим співробітником було проведено огляд інтернет-сторінок, зроблено скриншоти і завантажено відеофайли, які є додатками до протоколів огляду, оформлених відповідно до вимог КПК.

Особливої уваги потребує процесуальне оформлення інформації із соціальних мереж, месенджерів та вебресурсів. Звичайне створення скриншота вебсторінки або повідомлення не завжди дозволяє встановити, коли саме інформація була створена, ким опублікована та чи зазнавала вона змін. Тому під час фіксації таких даних важливо забезпечувати відображення URL-адреси, дати й часу доступу, назви профілю або облікового запису, ідентифікаційних даних відповідного повідомлення чи публікації, а за можливості – здійснювати додаткову фіксацію технічних характеристик та метаданих.

Важливою акцентувати увагу на відсутність достатньо деталізованих законодавчих вимог до змісту протоколів процесуальних дій, під час яких виявляються та фіксуються цифрові дані. Застосування загальних положень КПК України щодо огляду, обшуку, тимчасового доступу та інших процесуальних дій не завжди дозволяє однаково оформлювати цифрову інформацію. У результаті виникає ризик різного підходу слідчих та судів до

визначення достатності процесуальної фіксації таких доказів. Це питання потребує уніфікованого підходу найближчим часом.

Окремий комплекс проблем виникає під час роботи з хмарними та транскордонними даними. Інформація може фізично зберігатися на серверах, розташованих за межами України, а доступ до неї може залежати від іноземного постачальника послуг. У таких випадках виникають питання щодо способу збереження інформації до її видалення, отримання даних від провайдера, підтвердження їх походження та дотримання процедур міжнародної правової допомоги. Сучасні дослідження пропонують приділяти особливу увагу ранньому збереженню даних, фіксації облікових і часових ідентифікаторів, захищеному отриманню інформації та документуванню *ланцюга* її зберігання [5, с. 102].

Варто констатувати, що проблема вже має не лише теоретичне, а й безпосереднє практичне значення. Водночас необхідно враховувати, що цифровий доказ повинен оцінюватися не лише за його змістом, а й за можливістю встановлення його походження та незмінності. Верховний Суд звертає увагу на необхідність розмежування джерела цифрової інформації та самої інформації, а також на значення належної процедури отримання відеозаписів та інших цифрових матеріалів [3].

На нашу думку, удосконалення процесуального оформлення цифрових доказів доцільно здійснювати за декількома напрямами. По-перше, необхідно конкретизувати в КПК України вимоги до фіксації цифрової інформації під час проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій. По-друге, доцільно нормативно визначити базові вимоги до опису цифрового носія, способу отримання інформації, її копіювання, хешування та збереження. По-третє, необхідно забезпечити єдиний підхід до документування ланцюга зберігання цифрових доказів. По-четверте, потребує подальшого розвитку практика використання спеціальних криміналістичних інструментів для створення точних копій цифрових носіїв із можливістю подальшої перевірки їх цілісності [6, с. 27].

Таким чином, основна проблема процесуального оформлення цифрових доказів полягає не стільки у відсутності можливості їх використання у кримінальному провадженні, скільки у недостатній деталізації процедури їх виявлення, фіксації, вилучення, копіювання, збереження та підтвердження автентичності. Цифрова природа таких доказів вимагає поєднання процесуальних гарантій із сучасними криміналістичними та технічними способами забезпечення їх цілісності. Вирішення зазначених проблем сприятиме формуванню єдиної практики роботи з цифровими доказами та зменшенню ризиків визнання отриманої інформації недопустимою під час судового розгляду.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI : станом на 21 лип. 2026 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо реагування суб'єктами забезпечення кібербезпеки на різні види подій у кіберпросторі : Наказ; Адміністрація Держспецзв'язку від 03.07.2023 № 570 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0570519-23#Text%D0%BE%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%82%D0%B8%20%D0%BF%D0%BE%20%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3.

3. Суддя ВС проаналізувала критерії допустимості й достовірності електронних доказів у кримінальному процесі. *ВЕРХОВНИЙ СУД.* URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1751385.

4. Постанова Верховного Суду від 12 червня 2024 року у справі № 569/1908/23 (провадження № 51-1430км24). Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/119741340

5. Погорецький М. М., Метелев О. П. Забезпечення ланцюга збереження цифрових доказів у кримінальних провадженнях щодо віртуальних активів:

криптографічне хешування та транскордонне одержання даних. Вісник кримінального судочинства. 2026. № 2. С. 101–121. DOI: https://doi.org/10.59835/2413-5372.2026.2/101-121.

6. Василинчук В., Поптанич Ю. Використання цифрових доказів, отриманих під час оперативно-розшукової діяльності. Наука і правоохорона. 2025. Вип. 4 (70). С. 24-37.

SECTION «HEALTHCARE, AESTHETIC MEDICINE, COSMETOLOGY AND NON-INVASIVE REJUVENATION TECHNOLOGIES»

Kharchenko Olena

Professional Cosmetologist, Holistic Aesthetic Expert,

Anti-Age Educator, Facial Method Creator

Dnipro Basic Medical College, Ukraine

Interregional Academy of Personnel Management (MAUP), Ukraine

ENZYME-ASSISTED MYOFASCIAL FACIAL MASSAGE AS AN INNOVATIVE NON-INVASIVE REJUVENATION TECHNOLOGY

Aesthetic cosmetology is gradually shifting its priorities. Patients are increasingly moving away from frequent injections and aggressive peels in favor of procedures that yield natural results and require no recovery period. This demand is particularly pronounced among individuals with sensitive or post-procedure skin, for whom standard protocols often prove too traumatic.

Classic cosmetic massage primarily targets superficial layers. While it improves microcirculation, it barely addresses the chronic muscle tension, fascial stiffness, and lymphatic stagnation that drive the "deformation-edema" type of aging. Enzyme peels renew the stratum corneum but are typically performed separately from massage. Consequently, two treatments capable of mutually enhancing one another are separated in time – creating a methodological gap.

Practicing cosmetologists, training centers, and professional development programs require a protocol that combines mechanical and enzymatic actions within a single session and adheres to precise timing parameters. Without such a protocol, results depend on the individual specialist's intuition and are difficult to replicate in other clinical settings. The need for a methodology that is evidence-based, reproducible, and safe for sensitive skin drives the relevance of this study. The aim of the study is to substantiate and systematize a proprietary technique for myofascial

facial massage combined with an enzyme mask, and to evaluate the significance of its stages for the functional outcome.

Approaches to correcting age-related facial changes generally fall into several categories. Injectable methods – such as fillers and botulinum toxin therapy – rapidly mask wrinkles and volume loss but do not alter the condition of muscles and fascia. Acid peels renew the skin but often prove too aggressive for sensitive or post-procedure skin. Enzyme-based products act more gently and are considered a milder alternative to acids [1]. Manual techniques – including classic massage, sculpting massage, and lymphatic drainage – influence blood circulation, lymphatic flow, and tissue tone. However, these approaches are typically employed in isolation; a specialist usually works on either the skin surface or the muscles, but rarely addresses both levels simultaneously.

Drawing on years of professional practice, cosmetologist O. Kharchenko developed an innovative technique of her own [1]. The method involves applying an enzyme mask containing papain or bromelain and leaving it on for the duration of the session, while performing myofascial massage simultaneously. The enzymes gently renew the stratum corneum, while the massage relieves chronic hypertonicity, mobilizes the fascia, and stimulates lymphatic drainage [1]. The protocol deliberately incorporates areas often overlooked in traditional cosmetology, specifically the masseter muscle, the sublingual region, and the cervico-occipital complex [1]. The methodology is based on the principle of "addressing the root cause rather than masking symptoms." Here, the cosmetic effect arises as a consequence of normalizing tissue function.

This approach aligns with professional discussions currently unfolding in industry media. An interview with ITMED emphasized that sculpting massage is about muscle management rather than merely manual technique [4]. Anatomically grounded massage, as observed by the author, can improve facial contours and skin quality without the use of fillers [5], while restoring muscle balance and blood circulation allows for the gentle smoothing of wrinkles [6]. Furthermore, the patient

maintains part of the effect independently through daily, non-invasive techniques [3]. The in-clinic procedure sets the direction, while home care sustains the results.

A synthesis of clinical observations has enabled the methodology to be presented as a three-level model that reflects the physiological sequence of tissue response (see Fig. 1). Each level has a specific objective, while the enzymatic action of the mask proceeds concurrently throughout the entire massage.

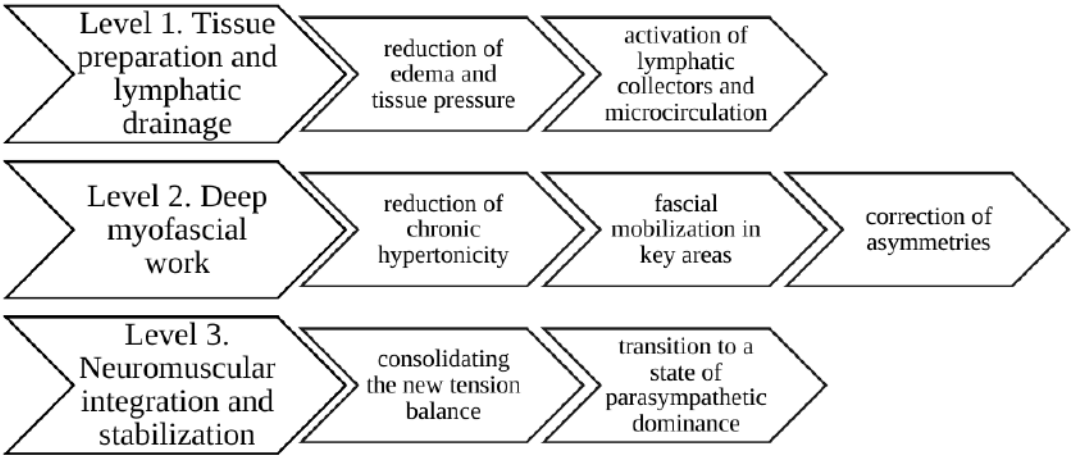

Fig. 1. Three-level model of enzyme-assisted myofascial treatment

Note: systematized by the author based on sources [1; 7]

The model illustrates the procedure's logic, yet its reproducibility relies on specific principles. These principles distinguish the author's protocol from a classic massage supplemented by a mask:

– synergy of biochemical and mechanical effects: the mask is not removed during the massage; proteolytic enzymes gently loosen the stratum corneum, while the massage acts as mechanotherapy; notably, the patient achieves skin tone brightening and texture softening in a single session rather than through two separate procedures [1];

– lymphatic drainage as the initial step: the procedure begins with wave-like movements from the décolleté to the center of the forehead, followed by directing lymph flow from the center toward the periphery; only then are the tissues ready for deeper work [7];

– slow fascial mobilization: fascia responds better to small, slow, and repetitive loads than to brief, intense force; therefore, pressure is maintained on a specific area for approximately 90–120 seconds [1];

– targeting often-overlooked areas: the masseter muscle, the sublingual region, and the cervico-occipital complex are deliberately included in the protocol; regular treatment of the masseter reduces stiffness and bruxism, while visually narrowing the lower third of the face [7]; – symmetrical bimanuality: the right hand works to the right of the midline and the left to the left, which reduces the risk of developing new asymmetrical patterns [7];

– minimal trauma: the technique avoids harsh maneuvers; the mask is washed off immediately if intense burning occurs and is not used on the same day as acids or scrubs [7];

– optimal exposure time: the 40-minute duration aligns the activity window of papain and bromelain with the time required to systematically treat all zones [1].

While these principles define the working method, they do not address which stages have the greatest impact on the outcome. To clarify this, the standardized protocol has been broken down into nine stages.

The duration of exposure warrants separate discussion. As demonstrated in study [1], the active breakdown of stratum corneum proteins begins after a 5–10 minute induction phase involving papain and bromelain, while activity gradually declines between 35 and 40 minutes. A shorter exposure time limits the effect to the surface, whereas an excessively long one increases the risk of irritation for sensitive skin. Regarding the fascia, the situation is reversed: sessions lasting 20–25 minutes fail to fully alleviate hypertonicity, whereas systematically treating all zones requires approximately 35–40 minutes [1]. Thus, a 40-minute duration represents a compromise between these two biological rhythms.

Practical application confirms the viability of this compromise. The technique has been implemented in cosmetology clinics, training centers, and professional development programs [1].

Table 1 – Stages of the enzyme-assisted myofascial facial massage technique and their priority ranking as determined by the authors

Stage	Content, Technical Parameters, and Author's Interpretation
Consultation and Diagnostics [1; 7]	Medical history (fillers, botulinum toxin therapy, time since peeling, at-home use of acids), examination of the face, neck, and décolleté, assessment of tissue tone, jaw position, and asymmetries. This stage identifies contraindications and determines the areas requiring particular focus.
Cleansing and Toning [7]	3–5 min: warm moist towels, a mild cleanser selected according to skin type with an exposure time of approximately 3 min, followed by an alcohol-free toner. A clean skin surface is necessary to ensure uniform enzymatic activity.
Application of the Enzyme Mask [1; 7]	2–3 min: a thin, even layer of a mask containing papain or bromelain is applied to the face, neck, and décolleté, with careful application around the eye area. This stage establishes the biochemical basis for the synergistic effect.
Lymphatic Drainage Preparation [1; 7]	Approximately 10 min: gentle wave-like stroking movements from the décolleté toward the forehead, lymphatic drainage movements from the center toward the periphery, and gentle friction. This preparatory stage facilitates safer subsequent deep tissue work.
Deep Treatment of the Forehead, Periorbital Area, and Cheeks [1; 7]	Stretching of the frontal fascia, a "crosswise" technique, circular stroking around the eyes without friction, a pinching technique along the zygomatic arch, and gliding displacement of the cheek tissues.
Treatment of the Masseter, Submandibular, and Sublingual Areas [1; 7]	Approximately 2 min on each side of the masseter using flexed phalanges, with gradually increasing pressure; rolling movements under the mandible and along the hyoid bone; and treatment of the lip contour.
Cervical, Shoulder-Girdle, and Occipital Areas; Mobilization [1; 7]	Stroking movements from the occipital region toward the supraclavicular area, kneading of the trapezius and sternocleidomastoid muscles, approximately 7 min of work on the base of the skull, and gentle traction of the head.
Mask Removal, Toning, and Protection [7]	Removal with warm, moist wipes without friction, application of an alcohol-free toner, serum and cream selected according to skin type, followed by an SPF-containing product.
Recommendations and Treatment Course [3; 7]	Avoidance of intensive sun exposure; repeat the procedure once every 7 days; a course of 10–12 procedures over 2 months. Regularity is considered a key factor determining the persistence of the effect.

Note: Compiled by the author based on sources [1; 3; 7].

Patients of various ages and morphotypes consistently showed reduced edema, a more defined facial contour, relaxation of the masseter muscle, improved skin color and texture, as well as a sensation of facial lightness and better sleep [1]. However, these results are based on clinical observations and subjective feedback, and the priority scores reflect the expert judgment of a single author. Instrumental validation of the effects remains the next step.

Thus, the effectiveness of the technique is determined not by a single maneuver, but by the temporal coincidence of two processes. While enzymes gently renew the skin's surface, the specialist’s hands release deep-seated tension. The forty-minute procedure allows both processes to reach their active phase, ensuring the patient leaves with rejuvenated skin and relaxed tissues after a single visit.

An assessment of the treatment stages revealed that the outcome depends most heavily on working with the fascia and the masticatory apparatus – steps that rely on prior lymphatic drainage and thorough diagnosis. It is advisable for cosmetologists and training centers to focus primarily on mastering these key components, while performing the supplementary stages according to standard protocols. The three-level model and priority matrix provide the specialist with a clear sequence of actions, making the methodology well-suited for training purposes. Future studies will be required to validate these observations through objective measurements.

References

1. Kharchenko, O. (2026a). Method for performing myofascial facial massage with an enzyme mask [in Ukrainian]. Grail of Science, (71). https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/issue/view/03.07.2026/59

2. Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 22(140), 1–55. https://legacy.voteview.com/pdf/Likert_1932.pdf

3. Kharchenko, O. (2024a, September 12). Daily lifting: How to maintain youthful skin without injections – advice from cosmetologist Olena Kharchenko [in

Ukrainian]. Health Day. https://healthday.in.ua/krasa/schodennyy-liftynh-yak-pidtrymuvaty-molodist-shkiry-bez-ukoliv-porady-kosmetolohyni-oleny-harchenko/

4. Kharchenko, O. (2024b, October 15). Interview. Olena Kharchenko: "Sculpting massage is about controlling the muscles, not simply manual technique" [in Ukrainian]. ITMED. https://itmed.org/interview/interv_yu_olena_kharchenko_skulpturuvalniy_masazh_tse_pro_keruvannya_m_yazami_a_ne_prosto_ruchnu_tekhniku__29010/

5. Kharchenko, O. (2025a, May 19). Radiance without fillers: How massage changes the face – tips from expert Olena Kharchenko [in Ukrainian]. BeautyHub. https://beauty.ua/skincare/face/9173-syayvo-bez-fileriv-yak-masazh-zminyuye-oblichchya-layfhaki-vid-ekspertki-oleni-harchenko

6. Kharchenko, O. (2025b, May 19). Cosmetologist Olena Kharchenko: "Facial massage is a gentle way to smooth wrinkles" [in Ukrainian]. Edyna Media. https://edyna.media/uk/krasota/uhod-za-litsom/38485-kosmetologinya-olena-harchenko-masazh-oblichchya-delikatniy-sposib-rozgladiti-zmorshki

7. Kharchenko, O. (2026b). Methodology for performing myofascial facial massage with an enzyme mask [Unpublished author's protocol].

SECTION «EDUCATION, HUMANITIES, CULTURAL MEANINGS AND CREATIVE PRACTICES — DESIGN, CREATIVE INDUSTRIES, PUBLISHING, JOURNALISM, ADVERTISING, PR AND MODERN MEDIA»

Рябцева Ірина Вадимівна,
здобувачка другого рівня вищої освіти,
Харківська державна академія дизайну і мистецтв,
кафедра графічного дизайну, Харків

СТОРІТЕЛІНГ І ВІЗУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ У МУЛЬТИМЕДІЙНІЙ РЕКЛАМІ ВІЙСЬКОВОГО РЕКРУТИНГУ

Актуальність дослідження

У сучасному медійному середовищі реклама є одним із важливих засобів комунікації з аудиторією. Особливого значення це набуває у сфері військового рекрутингу, де рекламні повідомлення використовуються для інформування потенційних кандидатів, привернення їхньої уваги та формування уявлення про військову службу. Розвиток цифрових технологій спричиняє активне використання у рекрутингових кампаніях відео, анімації, соціальних мереж, інтерактивних форматів та інших мультимедійних засобів.

Зміна медіасередовища впливає і на характер рекламного повідомлення. Сучасна рекрутингова реклама дедалі частіше будується не лише навколо безпосередньої демонстрації військової служби, а й навколо особистої історії героя, його мотивації, сумнівів, розвитку та набуття нового досвіду. Таким чином, важливим інструментом комунікації стає сторітелінг, який дозволяє структурувати рекламне повідомлення у формі послідовної історії та створювати емоційний зв’язок із глядачем.

Водночас значну роль відіграють візуальні стратегії: композиція, колір, монтаж, характер руху, дизайн персонажів, освітлення та стилістика

зображення. Їхнє поєднання з наративною структурою дозволяє формувати цілісний образ рекламного повідомлення та адаптувати його до особливостей цифрового медіасередовища.

Мета та основні положення дослідження

Метою дослідження є аналіз особливостей використання сторітелінгу та візуальних стратегій у мультимедійній рекламі військового рекрутингу та визначення їхньої ролі у формуванні образу військової служби.

Об’єктом дослідження є мультимедійні рекрутингові кампанії збройних сил.

Предметом дослідження є прийоми сторітелінгу та візуальні стратегії у мультимедійній рекламі військового рекрутингу.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі завдання: проаналізувати теоретичні підходи до вивчення реклами та візуальної комунікації у мультимедійному середовищі; визначити особливості військової рекрутингової реклами; дослідити наративні форми та прийоми, що використовуються у рекрутингових кампаніях; проаналізувати візуальні засоби та розглянути закордонні приклади їх застосування.

Теоретичні засади дослідження

Теоретичною основою дослідження є праці, присвячені рекламі, військовому рекрутингу, пропаганді, сторітелінгу та візуальній комунікації. Дослідження Б. Маартенса та Т. Бівінс (B. Maartens, T. Bivins) [1] розглядає військовий рекрутинг як форму комунікації, що поєднує рекламні та іміджеві стратегії. У роботі В. Ч. Фу (W. C. Fu) [2] аналізуються переконувальні прийоми американської телевізійної реклами військового рекрутингу.

Окрему увагу приділетно ролі популярної культури та мультимедійних форматів у формуванні образу військової служби. Р. Мартін (R. Martin) [3] досліджує взаємозв’язок військового рекрутингу, популярних медіа та образу війни, а приклади використання анімації [4; 5] демонструють можливості візуального сторітелінгу для комунікації з молодою аудиторією.

Таким чином, теоретичні засади дослідження ґрунтуються на поєднанні підходів до аналізу рекламної комунікації, наративних форм і візуальних засобів мультимедійного контенту.

Сторітелінг як засіб рекрутингової комунікації

Аналіз сучасних рекрутингових кампаній дозволяє виокремити сторітелінг як характерний спосіб організації рекламного повідомлення. Комунікація будується навколо персонажа або групи персонажів, які проходять певний шлях і зазнають змін у процесі розвитку історії.

Для військового рекрутингу характерною є модель, у якій служба представлена як етап особистого розвитку героя: набуття нових навичок, подолання сумнівів, пошук власного місця або відчуття приналежності до спільноти. Таким чином, увага зосереджується не лише на характеристиках професії, а й на досвіді конкретної людини. Дослідження також демонструють використання емоційних та трансформаційних повідомлень [2; 6], що сприяють ідентифікації глядача з персонажем.

Візуальні стратегії мультимедійної рекрутингової реклами

Візуальна складова рекрутингової реклами тісно пов’язана з її наративною структурою. Основними засобами є композиція, колір, освітлення, монтаж, масштаб планів, рух камери та дизайн персонажів.

Якщо традиційна військова реклама часто акцентувала силу, героїзм, техніку та колективну діяльність, то сучасні кампанії доповнюють ці образи персоналізованими сюжетами, зосереджуючись на конкретному герої та його досвіді.

Показовим є використання анімаційної стилістики в кампанії The Calling, де візуальна мова адаптована до популярної культури молодіжної аудиторії [5]. Подібні принципи простежуються і в британських рекрутингових кампаніях, де використовуються образи командної роботи, особистісного розвитку та різних моделей військової ідентичності [7].

Важливим є також пристосування реклами до цифрових платформ: короткі формати, швидкий монтаж, вертикальне відео та висока щільність візуальної

інформації поєднуються з наративною структурою та візуальною ідентичністю кампанії.

Висновки

Проведений аналіз показує, що сучасна військова рекрутингова реклама переходить від прямого інформування до складніших мультимедійних форм комунікації, зокрема сторітелінгу, побудованого навколо героя та його досвіду.

Візуальні стратегії — композиція, колір, монтаж, анімація, дизайн персонажів — тісно пов’язані з наративом і сприяють передачі його емоційного та змістового компонентів.

Закордонні кейси демонструють активне використання анімації, популярної культури та цифрових платформ для комунікації з молодою аудиторією. Отже, поєднання сторітелінгу та візуальних стратегій є важливим напрямом розвитку мультимедійної рекрутингової реклами та може бути використане як основа для розробки власної кампанії.

Список використаних джерел

1. Maartens B., Bivins T. *Propaganda and Public Relations in Military Recruitment: Promoting Military Service in the Twentieth and Twenty-First Centuries*. London : Routledge, 2021. URL: https://www.routledge.com/Propaganda-and-Public-Relations-in-Military-Recruitment-Promoting-Military-Service-in-the-Twentieth-and-Twenty-First-Centuries/Maartens-Bivins/p/book/9780367641016 (дата звернення: 14.09.2026).

2. Fu W. C. *Persuasive Strategies of the United States Military Television Recruitment Advertising During the All-Volunteer Force Era* : doctoral dissertation. University of Illinois at Urbana-Champaign, 2013. URL: https://hdl.handle.net/2142/44396 (дата звернення: 14.09.2026).

3. Martin R. Aiming to be the Top Gun: Military Recruitment, Propaganda, and Shaping the Image of War through Popular Media. *Intersect*. 2023. Vol. 16, No. 2. URL: https://ojs.stanford.edu/ojs/index.php/intersect/article/view/2509 (дата звернення: 15.09.2026).

4. Plasse M. Once Upon a Time in World War II: Walt Disney & Hollywood Propaganda. *TheCollector*. 2023. URL: https://www.thecollector.com/walt-disney-wwii-propaganda-cartoons/ (дата звернення: 15.09.2026).

5. Cox M. Army Embraces Anime in New Recruiting Campaign. *Military.com*. 2021. URL: https://www.military.com/daily-news/2021/05/06/army-embraces-anime-new-recruiting-campaign.html (дата звернення: 14.09.2026).

6. Park S., Shoieb Z., Taylor R. E. Message Strategies in Military Recruitment Advertising: A Research Note. *Armed Forces & Society*. 2017. DOI: https://doi.org/10.1177/0095327X16642037.

7. Jester N. Army Recruitment Video Advertisements in the US and UK Since 2002: Challenging Ideals of Hegemonic Military Masculinity? *Media, War & Conflict*. 2020. DOI: https://doi.org/10.1177/1750635219859488.

СЕКЦІЯ «ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ, МАШИННЕ НАВЧАННЯ, НЕЙРОННІ МЕРЕЖІ, DATA SCIENCE, BIG DATA ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ»

Voznyi Oleksandr,
Master's student,
Lviv Polytechnic National University,
Lviv

APPLICATION OF GRAPH NEURAL NETWORKS FOR RANKING RIDERS IN PROFESSIONAL WOMEN'S ROAD CYCLING

Problem statement. In women's professional road cycling, a rider's result is mainly determined by physical preparation. However, there are several other factors: type of course, composition of the competitors, and team tactics. Traditional ranking systems such as UCI and PCS treat the level of competition as static: points depend solely on a race's classification rather than on the actual field of participants or the character of the terrain. Furthermore, while the UCI ranking does not differentiate a rider's strength across terrain types, the PCS ranking accounts for course profiles but remains susceptible to point-farming strategies and treats competitor strength as static. There is therefore a need to build a ranking that simultaneously accounts for a rider's discipline-specific specialization and the relational structure of interactions among the competitors of a given start.

General methodology. Data were collected from the publicly available database ProCyclingStats. The collected data contained women's road races available at the time of collection for the 2025–2026 seasons. For each race classification, course characteristics, startlist quality, and full results were collected. The dataset was divided chronologically into a training set (171 races) and a test set (51 races) using a cutoff date of March 1, 2026. Each course was manually classified into one

of four types: flat, punchy, hilly, or mountainous. These types correspond to four disciplines: sprint, punchy, versatile, and climbing, respectively.

The racing calendar is represented as a single bipartite graph with two node types, “rider” and “race”, connected by a directed "competed_in" edge. There are no direct edges between riders. All relational information is propagated through message passing. Each race node has a feature vector of seven characteristics (classification, profile score, total elevation gain, final-kilometre gradient, distance, startlist quality, discipline category). Rider nodes have no features and are the target of aggregated messages. Each edge has a three-component vector: normalized finishing position, normalized time gap behind the winner, and a finishing-status indicator, which allows the model to distinguish a rider who abandoned from one who finished at the back of the field. Such a graph directly encodes who raced against whom and under what conditions.

The proposed model is EdgeAwareSAGE, a variant of the GraphSAGE architecture designed to work with edge features [1]. Each rider is assigned four independent, learned representation vectors, one vector per discipline. The vectors are updated through two rounds of message passing using a discipline-specific mask, which allows only edges of the corresponding discipline to be used for aggregation. The model is trained using a combination of two loss terms: the weighted pairwise ranking loss between riders in the same race and shrinkage loss which pulls the score of rider towards neutral prior in the case of few results in certain discipline. Shrinkage loss addresses the cold-start problem. Shrinkage coefficients are set separately for each discipline based on domain knowledge of the sport. Evaluation is performed using a walk-forward procedure. The model is retrained progressively as the test period unfolds, so that the score for each race is formed using only data available prior to it.

Results. The evaluation was performed by sorting the riders participating in each test race according to their ranking in the discipline corresponding to that race. Ranking quality was assessed using the NDCG@10 metric [2]. The model was

evaluated in two configurations, full and without shrinkage regularization, for five independent random initializations each. The averaged full model achieved NDCG@10 = 0.5572 (standard deviation 0.0051), while the no-shrinkage model achieved 0.5373 (0.0100). All five runs of the full model exceeded all five runs of the no-shrinkage model, with no overlap between the two distributions. The difference is significant at the level of seed-averaged scores (Welch's t-test, t = 3.95; p = 0.008). Comparison with the published result of Kholkine's model (NDCG@10 = 0.5484 on a sample of 17 races from 2018, 2019, and 2021) [3] revealed a similar pattern: the full model significantly exceeds this reference point at the level of seed-averaged scores (one-sample t-test, t = 3.81; p = 0.019). Because Kholkine's sample does not overlap with the sample used in this study and covers a different segment of the calendar, this comparison should be regarded as indicative rather than as a strictly controlled experiment on a single dataset. The results obtained confirm the viability of the proposed graph-based approach to building discipline-specific rider rankings.

References

1. Hamilton W.L., Ying R., Leskovec J. Inductive Representation Learning on Large Graphs. arXiv, 2017. DOI: 10.48550/ARXIV.1706.02216.

2. Järvelin K., Kekäläinen J. Cumulated gain-based evaluation of IR techniques. *ACM Transactions on Information Systems*. 2002. Vol. 20, No. 4. P. 422–446. DOI: 10.1145/582415.582418.

3. Kholkine L., Servotte T., De Leeuw A.-W., De Schepper T., Hellinckx P., Verdonck T., Latré S. A Learn-to-Rank Approach for Predicting Road Cycling Race Outcomes. *Frontiers in Sports and Active Living*. 2021. Vol. 3. P. 714107. DOI: 10.3389/fspor.2021.714107.

SECTION «INFORMATION TECHNOLOGIES AND SYSTEMS»

Ревенко Петро Георгійович

аспірант

Національний університет «Одеська політехніка»

м. Одеса, Україна

БАГАТОАГЕНТНА КООРДИНАЦІЯ ТА АДАПТИВНИЙ ПЕРЕРОЗПОДІЛ ЗАДАЧ МАШИННОГО НАВЧАННЯ МІЖ EDGE/CLOUD-КОМПОНЕНТАМИ МОБІЛЬНОЇ МЕРЕЖІ

Вступ. Обробка інформації мобільної мережі засобами машинного навчання дедалі частіше виконується у гібридному edge/cloud-середовищі, де доступні вузли відрізняються продуктивністю, обсягом пам’яті, поточним навантаженням і мережевою затримкою.

Периферійне виконання скорочує шлях передавання даних і час реакції, тоді як cloud-рівень надає більші обчислювальні ресурси [1, с. 1738–1742]. Практичні схеми спільного edge/cloud-виконання також показують, що місце обробки та конфігурація моделі мають узгоджуватися з поточними системними обмеженнями [2, с. 615–620; 3, с. 671–675].

Після первинного вибору моделі та вузла виникає окрема задача розподіленого виконання рішення. Ресурсний стан edge/MEC/cloud-вузлів змінюється у часі, частина вузлів може тимчасово не відповідати, а вже запущене призначення може втратити допустимість через перевантаження, зростання latency або ризику.

Тому централізованого одноразового вибору недостатньо: необхідно організувати координацію між функціонально різними програмними сутностями та забезпечити повторне узгодження виконання без перенавчання ML-моделі. Багатоагентна організація є придатною для такого розподілу локальної інформації та відповідальності [4, с. 35–38].

Мета роботи. Метою роботи є розвиток методу багатоагентної координації розподіленої ML-обробки інформації мобільної мережі та алгоритму адаптивного перерозподілу задач між edge/cloud-компонентами на основі актуального стану ресурсів, затримки, ризику виконання та незмінного багатокритеріального показника оцінювання допустимих альтернатив.

Основна частина. Вхідним інформаційним об'єктом є інтегроване представлення стану мобільної мережі $s(n)$, сформоване для поточного часового вікна, а також банк попередньо перевірених deployment-конфігурацій. Багатоагентний рівень не змінює ознаки, не навчає нові моделі у runtime і не вводить власної utility-функції.

Його призначення полягає у розподілі функцій моніторингу, оцінювання ризику, формування кандидатів, координації та виконання між автономними програмними сутностями.

Для одного активного циклу ML-обробки множина агентів містить координаційного агента, агента моніторингу, агента вибору моделі, агента ризику, агента поточної задачі та набір ресурсних агентів, кожен з яких відповідає одному edge/MEC/cloud-вузлу:

$$AG(n) = \{ag_{coord}, ag_{mon}, ag_{sel}, ag_{risk}, ag_{task}(n)\} \cup \{ag_{res}, j \mid j = 1, \dots, N_O\} \quad (1)$$

Терм $ag_{task}(n)$ представляє поточний запит на обробку, ag_{mon} збирає актуальну телеметрію та результати попередніх виконань, ag_{res}, j зберігає локальний стан вузла o_j і перелік допустимих на ньому конфігурацій, ag_{risk} формує оцінки execution risk, ag_{sel} застосовує раніше визначений критерій $Q_{krj}(n)$; ag_{coord} організовує обмін повідомленнями та фіксує остаточне призначення. Мінімальний запит задачі подається як:

$$req(n) = [s(n), H, \mathrm{l}_{max}], \quad (2)$$

де H задає горизонт або семантику цільової ML-задачі, а l_{max} – максимально допустиму затримку. Обмін виконується повідомленнями типів REQ, STATE, PROP, RISK, SCORE, ASSIGN, DONE та ALERT. Ресурсний агент не формує власну оцінку корисності: він передає поточний ресурсний стан і множину технічно допустимих deployment-конфігурацій.

Після об'єднання predictive profile, latency, resource burden та risk формується канонічний запис кандидата, а числове ранжування виконується за тим самим $Q_{krj}(n)$, що й у централізованому варіанті.

Метод координації реалізується послідовністю логічних фаз. Спочатку ag_{coord} відкриває раунд переговорів і надсилає ресурсним агентам запит із поточним $req(n)$. Далі збираються PROP та STATE лише від вузлів, стан яких є актуальним на момент рішення. Для отриманих кандидатів перевіряються жорсткі умови допустимості, після чого ag_{risk} формує ризикові оцінки, а ag_{sel} обчислює $Q_{krj}(n)$. Якщо існує хоча б одна повна допустима альтернатива, фіксується максимальна оцінка:

$$Q*(n) = max\{Q_{krj}(n): I_{rec}, krj(n, z*) = 1\}. \quad (3)$$

Результатом координаційного циклу є не довгостроковий план, а призначення для конкретного інформаційного циклу n:

$$assign(n) = [M*(n), o*(n), Q*(n)]. \quad (4)$$

Якщо частина вузлів не відповіла до дедлайну, координація не повинна блокуватися. Раунд може бути повторений у межах наперед заданої кількості спроб, за відсутності допустимого кандидата застосовується визначений fallback.

За однакових входів і відсутності конфліктів оновлення стану розподілена реалізація повинна формувати те саме $assign(n)$, що й

централізоване ранжування. Таким чином, багатоагентність змінює спосіб отримання та узгодження інформації, але не математичну семантику вибору.

Після переходу задачі до стану RUN активується runtime-моніторинг. Для чинного призначення періодично оновлюються доступність вузла, ресурсний snapshot, фактична або прогнозована latency та execution risk. Причини повторного узгодження поділяються на жорсткі та м'які. Жорсткий тригер формується, якщо поточний вузол недоступний, конфігурація втратила технічну допустимість або очікувана затримка порушує l_{max}:

$$I_{hard}(n,u) = max\{I_{unav}(n,u), I_{res}(n,u), I_{sla}(n,u)\}. \quad (5)$$

За $I_{hard}(n,u) = 1$ поточне призначення більше не вважається прийнятним, тому повторна координація має пріоритет над механізмами стабілізації. Якщо ж пара залишається допустимою, але її стан погіршується, використовується м'який механізм. Для актуальної альтернативи, отриманої повторним запуском координації, визначається виграш за незмінним критерієм:

$$\Delta Q_{sw}(n,u) = Q_{alt}(n,u) - Q_{cur}(n,u) \quad (6)$$

М'який trigger може виникнути через перевищення порогу ризику або появу альтернативи з достатнім виграшем Q . Щоб запобігти частим переключенням між майже рівноцінними вузлами, застосовуються hysteresis-маржа, мінімальний cooldown між soft-switch та обмеження кількості таких переключень. Після врахування цих стабілізаторів:

$$I_{soft}(n,u) = max\{I_{risk}(n,u), I_{gain}(n,u)\} \cdot I_{cd}(n,u) \cdot I_{bud}(n,u), \quad (7)$$

$$I_{re}(n,u) = max\{I_{hard}(n,u), I_{soft}(n,u)\}. \quad (8)$$

Отже, hard-trigger викликає переузгодження негайно, тоді як soft-trigger допускає переключення лише за достатньої переваги нового рішення та виконання умов стабілізації.

Новий кандидат одержується не за окремим migration-score, а повторним застосуванням тієї самої процедури координації та того самого $Q_{krj}(n)$. Після цього підтримуються чотири службові режими:

$$mode_{sw}(n,u) \in \{KEEP, MIGRATE, RESTART, FALLBACK\}. \quad (9)$$

KEEP означає збереження чинного призначення; MIGRATE – перенесення стану лише тоді, коли runtime і конкретна ML-задача підтримують checkpoint/state transfer; RESTART – повторний запуск того самого $req(n)$ на новій допустимій парі; FALLBACK – заздалегідь визначений резервний сценарій. Для коротких stateless inference-задач базовим механізмом є RESTART, оскільки повна міграція внутрішнього стану може бути дорожчою за повторне виконання.

Запропонована схема забезпечує причинність, оскільки для координації та перерозподілу використовуються лише $s(n)$, поточна телеметрія та результати, доступні на момент рішення. Вона також забезпечує трасованість: для кожного призначення або переключення можуть бути збережені причина, старе і нове assign, значення Q та режим відновлення. Зміна локального стану одного вузла не вимагає переформування $s(n)$ або перенавчання банку моделей, а недоступність окремого ресурсу лише зменшує множину кандидатів за наявності інших допустимих вузлів.

Висновки. Розвинуто метод багатоагентної координації ML-обробки інформації мобільної мережі та алгоритм адаптивного перерозподілу задач між edge/cloud-компонентами. Функції моніторингу, оцінювання ризику, вибору моделі, представлення задачі та локального стану ресурсів розподілено між спеціалізованими агентами, але для ранжування збережено єдиний багатокритеріальний показник.

Runtime-перерозподіл виконується на основі hard/soft triggers; hysteresis, cooldown і switch-budget застосовуються лише для стабілізації необов'язкових переключень. Повторне призначення формується без перенавчання ML-моделей і може завершуватися режимами KEEP, MIGRATE, RESTART або FALLBACK. Експериментальна перевірка кількісної ефективності запропонованої координації та reallocation має виконуватися окремо у сценаріях зміни ресурсного стану та відмов вузлів.

Список використаних джерел

1. Zhou Z. Edge intelligence: Paving the last mile of artificial intelligence with edge computing / Z. Zhou, X. Chen, E. Li, L. Zeng, K. Luo, J. Zhang // Proceedings of the IEEE. – 2019. – Vol. 107, No. 8. – P. 1738–1762. – DOI: 10.1109/JPROC.2019.2918951.

2. Kang Y. Neurosurgeon: Collaborative Intelligence Between the Cloud and Mobile Edge / Y. Kang, J. Hauswald, C. Gao, A. Rovinski, T. N. Mudge, J. Mars, L. Tang // Proceedings of ASPLOS. – 2017. – P. 615–629. – DOI: 10.1145/3037697.3037698.

3. Li H. JALAD: Joint Accuracy- and Latency-Aware Deep Structure Decoupling for Edge-Cloud Execution / H. Li, C. Hu, J. Jiang, Z. Wang, Y. Wen, W. Zhu // IEEE International Conference on Parallel and Distributed Systems. – 2018. – P. 671–678. – DOI: 10.1109/PADSW.2018.8645013.

4. Jennings N. R. An agent-based approach for building complex software systems / N. R. Jennings // Communications of the ACM. – 2001. – Vol. 44, No. 4. – P. 35–41. – DOI: 10.1145/367211.367250.

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ПРАВО, ЦИФРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ ТА ДОСТУПНІСТЬ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ»

Куртакова Ганна Олександрівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного та міжнародного права
навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна

ЦИФРОВА ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ: ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ РІВНОГО ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

Цифрова трансформація публічного управління суттєво змінює характер взаємодії людини з державою. Переведення адміністративних і соціальних послуг в електронну форму, розвиток державних інформаційних ресурсів, електронних реєстрів та цифрових каналів комунікації створюють нові можливості для реалізації прав людини. Водночас цифровізація не повинна призводити до виникнення нової форми нерівності, за якої можливість реалізації певного права фактично залежить від наявності технічних засобів, цифрових навичок, стану здоров’я, віку, місця проживання або здатності особи самостійно користуватися електронними сервісами.

У цьому контексті особливого значення набуває цифрова інклюзивність як складова загальної моделі інклюзивної діяльності органів публічної влади. З. Бурик, досліджуючи проблему цифрової інклюзії у публічному управлінні, визначає забезпечення рівного доступу громадян до цифрових технологій, ресурсів, послуг і знань одним із ключових напрямів подолання цифрового розриву. Авторка звертає увагу на те, що обмежений доступ до сучасних технологій та недостатній рівень цифрової грамотності окремих груп населення

створюють перешкоди для повноцінного використання електронних державних послуг [1].

Схожого висновку доходять В. Купрійчук та В. Пінькевич, які наголошують, що розвиток електронних сервісів і цифрових платформ одночасно з розширенням можливостей взаємодії з державою породжує ризики цифрового розриву та цифрового виключення. Науковці розглядають цифрову інклюзію як комплексне явище, що поєднує доступність цифрового середовища, відповідний рівень цифрової грамотності та фактичну здатність особи користуватися цифровими сервісами [2].

Також цифрову інклюзивність у діяльності органів публічної влади доцільно розглядати не лише як технічну характеристику електронного сервісу, а передусім як правову вимогу до організації взаємодії держави з людиною. Її зміст має полягати у створенні таких умов, за яких цифровізація розширює можливості реалізації прав, а не перетворюється на додатковий бар'єр для їх здійснення.

З огляду на це цифрову інклюзивність можна визначити як засновану на принципах рівності, недискримінації, доступності та людиноцентричності модель організації цифрової взаємодії органів публічної влади з населенням, за якої кожній особі забезпечується реальна можливість отримати публічну послугу, необхідну інформацію або скористатися електронним механізмом реалізації права незалежно від її фізичних, сенсорних, вікових, територіальних, соціально-економічних чи цифрових можливостей.

В. Решота обґрунтовує цифрову інклюзію як правову й організаційну умову розвитку системи адміністративних послуг, а не як додатковий соціальний елемент цифровізації [3]. Такий підхід видається особливо важливим, оскільки дозволяє поставити питання про юридичні гарантії цифрової доступності. Якщо держава переводить реалізацію певних прав або отримання публічних послуг у цифрове середовище, вона одночасно повинна забезпечити можливість користування такими механізмами різними категоріями населення.

При цьому доступність вебсайту чи мобільного застосунку сама по собі не означає забезпечення цифрової інклюзивності. В. Грицанюк та Е. Костишин звертають увагу на комплексний характер цифрової доступності та виокремлюють технічні, когнітивні, освітні й соціально-економічні бар'єри, які можуть обмежувати участь окремих груп населення у цифровому середовищі [4]. Отже, проблема цифрової нерівності виходить за межі суто технічної відповідності електронних ресурсів установленим стандартам.

У зв'язку з цим пропоную розмежовувати поняття «цифрова доступність» та «цифрова інклюзивність». Цифрова доступність характеризує можливість використання конкретного електронного ресурсу, інформації або сервісу. Натомість цифрова інклюзивність охоплює ширшу систему правових та організаційних гарантій, що забезпечують реальну спроможність людини скористатися цифровими інструментами взаємодії з публічною владою.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах воєнного стану, коли електронні сервіси забезпечують можливість дистанційного отримання значної кількості публічних послуг. Водночас внутрішньо переміщені особи, ветерани, люди з інвалідністю, особи старшого віку, мешканці прифронтових та інших територій можуть перебувати у нерівних умовах щодо доступу до технічних засобів, стабільного зв'язку, цифрових навичок та консультативної підтримки. Тому цифровізація публічних послуг має супроводжуватися запобіжниками від цифрового виключення.

Вважаю, що одним із таких запобіжників має стати принцип багатоканальності взаємодії з органами публічної влади. Запровадження електронної форми отримання публічної послуги не повинно автоматично означати відмову від доступних альтернативних способів її отримання у випадках, коли цифровий формат фактично унеможливлює або істотно ускладнює реалізацію права конкретною особою. Ідеться не про протиставлення цифрової та традиційної моделей надання послуг, а про їх поєднання відповідно до потреб людини.

Важливим напрямом удосконалення правового механізму цифрової інклюзивності має стати також зміна підходів до оцінювання ефективності цифрових публічних послуг. Показником успішності цифровізації повинна бути не лише кількість електронних сервісів або користувачів, а й реальна можливість різних груп населення завершити необхідну процедуру, отримати зрозумілу інформацію, скористатися допомогою та, зрештою, реалізувати відповідне право.

З огляду на викладене доцільно виокремити декілька взаємопов'язаних складових правового механізму цифрової інклюзивності: нормативне закріплення вимог цифрової доступності; застосування принципів універсального дизайну; забезпечення альтернативних каналів отримання публічних послуг; розвиток системи консультативної підтримки; підвищення цифрової грамотності населення; регулярне оцінювання доступності державних електронних ресурсів; залучення потенційних користувачів до тестування та вдосконалення цифрових сервісів.

Таким чином, цифрову інклюзивність слід розглядати як невід'ємну складову сучасного механізму забезпечення прав людини у відносинах із публічною владою. Цифрова трансформація держави має оцінюватися не лише за рівнем технологічного розвитку, а й за тим, наскільки вона забезпечує рівні можливості для різних людей. Перехід від принципу «послуга доступна онлайн» до принципу «кожна людина має реальну можливість скористатися послугою» може стати одним із ключових орієнтирів подальшого розвитку інклюзивної моделі публічного управління в Україні.

Список використаних джерел:

1. Бурик З. Цифрова інклюзія в публічному управлінні: подолання цифрового розриву серед населення. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. 2025. № 12. С. 14–29. DOI: 10.31470/2786-6246-2025-12-14-29.

2. Купрійчук В. М., Пінькевич В. В. Цифрова грамотність громадян як чинник трансформації взаємодії з органами публічної влади у сфері соціальних послуг. Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Економіка. 2026. Т. 22, № 44. С. 1–16. DOI: 10.33296/2707-0654-22(44)-16.

3. Решота В. В. Цифрова інклюзія як напрям розвитку системи адміністративних послуг в Україні. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2026. Вип. 48. DOI: 10.66556/2663-0117.48.reshota-v.

4. Грицанюк В. В., Костишин Е. І. Цифрова доступність як інструмент соціальної інтеграції вразливих груп населення. Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2026. Вип. 110. DOI: 10.31392/UDU-nc.series5.2026.110.10.

СЕКЦІЯ «ОСВІТА, ГУМАНІТАРНІ НАУКИ, КУЛЬТУРНІ СМИСЛИ ТА КРЕАТИВНІ ПРАКТИКИ»

Агіляр Туклер Вікторія Вільямівна
кандидат педагогічних наук, доцент
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
м.Київ
Пилипченко Вікторія Валеріївна
Студентка ІІ-ЗМГДО групи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова,
м.Київ

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ОСВІТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Проблема формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку має не лише освітнє, а й виховне значення. Дитина не народжується з готовим дбайливим ставленням до природи. Воно формується поступово: через спілкування з дорослими, власні враження, спостереження за живими об’єктами, участь у догляді за рослинами й тваринами, розуміння простих правил поведінки в довкіллі. Саме тому заклад дошкільної освіти має створювати такі умови, за яких дитина не просто запам’ятовує назви рослин, тварин чи природних явищ, а починає розуміти їхню цінність.

У Базовому компоненті дошкільної освіти природничо-екологічна компетентність розглядається як один із важливих результатів дошкільної освіти. Її зміст пов’язаний із формуванням у дитини уявлень про природу, розвитком емоційно-ціннісного ставлення до неї та здатністю діяти відповідно до природних закономірностей [1]. Сталий розвиток дітей старшого

дошкільного віку, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, є основою освітнього процесу, що спрямований на формування у дітей навичок, знань і цінностей, які допомагають збереженню природних ресурсів, зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та забезпеченню рівності і справедливості для всіх. Згідно із Законом України «Про освіту», сталий розвиток – це важлива складова національної освітньої політики з акцентом на необхідність виховання екологічної свідомості, формування вмінь і готовності до адаптації в умовах глобальних змін. Це означає, що природничо-екологічна компетентність не зводиться лише до знань. Дитина може знати, що рослині потрібна вода, але справжній освітній результат буде тоді, коли вона сама помітить сухий ґрунт, запропонує полити рослину і зрозуміє, чому це потрібно зробити тадбати про збереження ресурсів планети Земля.

У старшому дошкільному віці діти вже здатні не лише сприймати окремі природні об’єкти, а й помічати між ними зв’язки. Вони можуть порівнювати, ставити запитання, висловлювати припущення, робити прості висновки. Наприклад, дитина помічає, що після дощу на землі з’являються калюжі, листя стає мокрим, а черв’яки виповзають на поверхню. Якщо вихователь правильно організує розмову, таке звичайне спостереження може стати основою для формування причинно-наслідкового мислення. Дитина починає розуміти, що природні явища не існують окремо одне від одного, вони взаємопов`язані, а діяльність людини негативно впливає на явища і об`єкти природи .

Природничо-екологічна компетентність має кілька взаємопов’язаних складників. Перший – пізнавальний. Він охоплює знання дітей про живу і неживу природу, сезонні зміни, умови життя рослин і тварин, значення природи для людини. Другий — емоційно-ціннісний. Він проявляється у здатності дитини милуватися природою, співпереживати живим істотам, радіти красі довкілля, засмучуватися через його пошкодження. Третій — діяльнісний. Саме він показує, чи може дитина застосувати свої знання на практиці: не

ламати гілки, не топтати квіти, доглядати за рослинами, підгодовувати птахів, прибирати після себе під час прогулянки.

Дослідниця Г. Бєлєнька підкреслює значення дослідницької діяльності дітей у природі, оскільки вона дає змогу дитині бути не пасивним слухачем, а активним учасником пізнання [2]. Для дитини дошкільного віку особливо важливо не просто почути пояснення дорослого, а побачити, доторкнутися, порівняти, перевірити. Наприклад, спостерігаючи за проростанням насіння, дитина краще розуміє, що рослина розвивається поступово і потребує певних умов. Такі знання не є відірваними від життя, бо дитина здобуває їх через власний досвід.

Одним із найбільш доступних і природних засобів формування природничо-екологічної компетентності є спостереження в природі. Воно відповідає віковим особливостям дошкільників, оскільки спирається на безпосереднє сприйняття. Дитині легше зрозуміти зміну пір року, якщо вона бачить, як жовтіє листя, як зникають комахи, як змінюється поведінка птахів. Живе спостереження дає більше, ніж словесна розповідь або ілюстрація, бо воно викликає емоції й залишає особисте враження.

Інший науковець Н. Лисенко наголошує, що формування екологічної свідомості дошкільників неможливе без емоційного зв’язку з природою [3]. Це дуже важливо для дітей старшого дошкільного віку, адже в цьому віці діти вже можуть не лише радіти красивій квітці чи метелику, а й розуміти, що живі об’єкти потребують обережного ставлення. Якщо дитина бачить, як зів’яла рослина після нестачі води, або як птахи шукають їжу взимку, у неї формується не абстрактне, а конкретне уявлення про турботу. Саме з таких простих ситуацій починається відповідальність.

Спостереження в природі може бути короткочасним і довготривалим. Короткочасні спостереження доречні тоді, коли потрібно звернути увагу дітей на певне явище: дощ, вітер, веселку, іній, поведінку комах, зміну кольору листя. Довготривалі спостереження дають змогу простежити процес у часі. Наприклад, діти можуть спостерігати за ростом рослини, змінами дерева

протягом сезону, таненням снігу, появою бруньок. Саме довготривалі спостереження особливо добре формують уміння помічати зміни і робити висновки.

Дослідниця Н. Яришева зазначає, що ознайомлення дітей із природою має будуватися на принципах доступності, науковості, систематичності та зв'язку знань із практичною діяльністю [4]. Для вихователя це означає, що спостереження не повинно бути випадковим або формальним. Його потрібно продумувати: що саме діти мають побачити, які запитання їм поставити, до якого висновку підвести, яку дію запропонувати після спостереження. Якщо діти просто подивилися на дерево і пішли далі, освітній ефект буде слабким. Якщо ж вони порівняли дерево восени і навесні, описали зміни, зібрали листя, намалювали побачене, тоді спостереження стає частиною цілісного освітнього процесу.

Особливе значення має роль вихователя. Педагоги не повинні замінювати дитяче спостереження готовими відповідями. Його завдання – спрямувати увагу дітей, поставити запитання, допомогти помітити головне. Наприклад, замість того щоб одразу сказати: «Листя опадає, бо настала осінь», педагог може запитати: «Що змінилося на дереві? Якого кольору стало листя? Чому його стало менше? Що відбувається з деревами восени?». Такі запитання змушують дітей думати, пригадувати попередній досвід, порівнювати й висловлювати власні припущення.

Спостереження в природі також добре поєднується з іншими видами діяльності. Після прогулянки діти можуть малювати побачене, складати короткі розповіді, грати в дидактичні ігри, виконувати трудові доручення, створювати аплікації з природного матеріалу. Завдяки цьому знання закріплюються не механічно, а через різні способи дитячої активності. Наприклад, після спостереження за птахами діти можуть виготовити годівничку, намалювати зимуючих птахів, обговорити, чим їх можна підгодовувати, а чим не можна. У такій роботі знання переходить у дію.

Для формування природничо-екологічної компетентності важливо, щоб спостереження були систематичними. Разове спостереження може викликати інтерес, але саме регулярність допомагає дитині побачити закономірності. Коли діти щодня або щотижня звертають увагу на стан погоди, рослин, тварин, вони поступово вчаться помічати зміни. У них формується уважність до довкілля. Це особливо цінно, бо екологічна поведінка починається саме з уміння бачити: помітити зламану гілку, суху рослину, сміття на ділянці, птаха біля годівниці.

Формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку потребує поєднання знань, емоцій і практичного досвіду. Спостереження в природі дає можливість забезпечити таке поєднання природним для дитини способом. Через нього діти не лише дізнаються про довкілля, а й навчаються ставитися до нього уважно. Саме тому спостереження варто розглядати не як допоміжний прийом, а як один із провідних засобів екологічного виховання у старшій групі закладу дошкільної освіти.

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що спостереження в природі сприяє формуванню всіх основних компонентів природничо-екологічної компетентності: пізнавального, емоційно-ціннісного та діяльнісного. В процесі проведення спостереженьв дітей розвивається допитливість, мислення, мовлення, спостережливість, здатність робити прості висновки, діти вчаться дбати про природу, зберігати ресурси природи. Водночас під час проведення спостережень в природу формує в дітей дбайливе ставлення до природи, бо дитина починає бачити в ній не просто фон для прогулянки, а живий світ, з яким вона взаємодіє щодня.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти / наук. кер. Т. О. Піроженко; авт. кол.: О. М. Байєр, О. К. Безсонова, О. Г. Брежнєва, Н. В. Гавриш, Л. П. Загородня, О. Г. Косенчук. Київ: Видавництво, 2021. 26 с.

2. Бєлєнька Г. Експериментально-дослідницька діяльність у природі: уточнюємо поняття, актуалізуємо завдання. Дошкільне виховання. 2018. № 4. С. 2–7.

3. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навч.-метод. посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2015. 352 с.

4. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою: навч. посіб. Київ: Вища школа, 1993. 255 с.

SECTION «C4 PHYCHOLOGY»

УДК 159.923.2:159.944.4-055.2

Пилипенко Олена Петрівна
ORCID: 0009-0002-9924-7371
магістрантка кафедри психології
Бердянський державний педагогічний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ РЕСУРСИ ЖІНОК У ДЕКРЕТНІЙ ВІДПУСТЦІ ЯК ОСНОВА ПОБУДОВИ ТРЕНІНГОВОЇ ПРОГРАМИ

Період догляду за дитиною значно трансформує повсякденне життя жінки. Збільшується обсяг відповідальності, змінюється розпорядок дня і часто зменшується час на відпочинок, кар'єрні заняття та спілкування. Тривала нестача сну, домашні обов'язки, невизначеність та обмежена підтримка можуть поступово виснажувати психологічні ресурси. Для українських жінок ці виклики ще більше ускладнюються через постійний воєнний стрес та тривогу за безпеку рідних. Тому практична психологія має на меті не лише виявлення труднощів, але й розробку реалістичних методів підтримки психологічної стійкості.

Психологічну стійкість доцільно розуміти як динамічну здатність адаптуватися до складних обставин, зберігати можливість діяти та відновлюватися після напруження. Українські дослідники пов'язують резильєнтність із ресурсами особистості та процесом відновлення у складних життєвих обставинах [1]. Тому стійкість жінки в період материнства не варто зводити до терпіння або здатності витримувати більше навантаження. Практично важливіше визначити, що допомагає їй відновлювати сили, регулювати емоції, вирішувати щоденні проблеми та звертатися по підтримку.

У межах дослідження основними ресурсними компонентами визначено копінг-стратегії, загальну самоефективність та сприйману соціальну підтримку. Психологічну стійкість доцільно оцінювати за україномовною версією CD-

RISC-10 [2], а особливості подолання стресу - за Brief COPE-26. Сучасна українська адаптація Brief COPE-26 дозволяє аналізувати активне подолання, планування, позитивне переосмислення, прийняття, використання підтримки, а також уникаючі реакції [3]. Поєднання цих показників дає змогу побачити не тільки загальний рівень стійкості, а й ресурси, на які може спиратися подальша психологічна робота.

Діагностика в цьому контексті має прикладне значення. Її результати можуть впливати на акценти тренінгової програми. Якщо брак самоефективності є помітним, доцільно зосередитися на досвіді успішного подолання труднощів, досяжних цілях та усвідомленні власної зони впливу. При частому застосуванні уникальних стратегій реагування слід приділити увагу гнучкому вибору копінг-стратегій. У разі недостатньої підтримки критично важливими стають вміння конкретно просити допомоги, визначати особисті межі та розширювати коло підтримки.

Ми вважаємо, що тренінг для жінок у декретній відпустці повинен охоплювати чотири взаємопов’язані напрямки. Перший - усвідомлення власного стану, стресорів і ресурсів. Другий - емоційна саморегуляція та короткі методи відновлення. Третій - робота з думками, що спричиняють стрес, розвиток самоефективності та гнучкого підходу до труднощів. Четвертий - встановлення особистих меж і соціальна підтримка. Важливо, щоб запропоновані вправи відповідали реаліям життя матерів. Рекомендація щодня виділяти значний час тільки для себе може бути нереальною. Практичніше буде знайти короткі методи відновлення, перерозподілити деякі обов’язки або сформулювати конкретне прохання про допомогу.

Емоційна саморегуляція не означає пригнічення тривоги, втоми чи роздратування. Її завдання - допомогти жінці раніше помічати зміну стану, розуміти його причини та обирати безпечну дію. До коротких практик можуть входити спокійне дихання, м’язове розслаблення, переключення уваги та заземлення через відчуття. Доцільність цього напряму підтверджує рандомізоване дослідження

H. Tobe та співавторів. У програмі для 123 матерів дітей віком 3-6 років чотири групові заняття, орієнтовані на резильєнтність та емоційну регуляцію, супроводжувалися статистично значущим покращенням резильєнтності після втручання та через два місяці [4].

Отже, тренінгова програма для жінок у декретній відпустці має спиратися на попередню оцінку ресурсного стану. До її основних компонентів доцільно включити усвідомлення стресорів і ресурсів, емоційну саморегуляцію, розвиток самоефективності, гнучкий копінг, особисті межі та соціальну підтримку. Це дозволяє перейти від загальних рекомендацій до допомоги, що враховує потреби конкретної групи. Наступним етапом має бути емпіричне визначення ресурсних компонентів, а далі — апробація тренінгу та оцінювання змін до і після його проходження.

Список використаних джерел

1. Потапчук Є., Поліщук О. Резильєнтність – потенціал відновлення особистості у складних життєвих обставинах. Психологічний журнал. 2023. № 11. С. 45–52. DOI: 10.31499/2617-2100.11.2023.298404.

2. Школіна Н. В., Шаповал І. І., Орлова І. В., Кедик І. О., Станіславчук М. А. Адаптація та валідизація україномовної версії шкали стресостійкості Коннора–Девідсона-10 (CD-RISC-10). Український ревматологічний журнал. 2020. № 2. С. 66–72. DOI: 10.32471/rheumatology.2707-6970.80.15236.

3. Алексіна Н., Лавриненко Д., Савченко О., Герасименко О. Коротка шкала подолання «Brief COPE-26»: українськомовна адаптація та модифікація для онлайн-діагностики. Інсайт: психологічні виміри суспільства. 2024. № 12. С. 191–227. DOI: 10.32999/2663-970X/2024-12-18.

4. Tobe H., Sakka M., Kita S., Ikeda M., Kamibeppu K. The Efficacy of a Resilience-Enhancement Program for Mothers Based on Emotion Regulation: A Randomized Controlled Trial in Japan. International Journal of Environmental Research and Public Health. 2022. Vol. 19, No. 22. Art. 14953. DOI: 10.3390/ijerph192214953.

5. Ольховецький В. Особливості використання тренінгів резильєнтності та життєстійкості для психологічної адаптації до нових умов життя. Психологічний журнал. 2024. № 12. С. 137–145. DOI: 10.31499/2617-2100.12.2024.306816.

СЕКЦІЯ «ФІЛОЛОГІЯ, МОВОЗНАВСТВО, ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО, ПРИКЛАДНА ЛІНГВІСТИКА, КОМУНІКАТИВІСТИКА ТА МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ»

Сазонова Наталія,
здобувач вищої освіти,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Науковий керівник: Прадівлянна Л. М.,
канд. філол. наук, доцент,
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

СПЕЦИФІКА ПРОСТОРОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ХРОНОТОПУ У ФАНТАСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ Н. ГЕЙМАНА «NEVERWHERE» ТА Б. СЕНДЕРСОНА «THE WAY OF KINGS»)

Сучасний фантастичний дискурс послуговується категорією простору не лише як декоративним тлом, а як структуротвірним елементом художнього світу. Поняття хронотопу як категорії, що позначає нерозривний зв’язок часових і просторових характеристик тексту [1], дозволяє розглядати просторову організацію твору у взаємодії із сюжетом, системою персонажів та аксіологічною структурою наративу. У жанрі фентезі, де письменник конструює «вторинний світ» практично з нуля, моделювання простору набуває особливої ваги: саме просторові опозиції – «верх/низ», «свій/чужий» – стають інструментом означування безпеки і загрози, приналежності й вигнання.

Метою даної розвідки є виявлення специфіки просторової організації хронотопу у фантастичному дискурсі на матеріалі романів Ніла Геймана

«Neverwhere» («Небудь-де») та Брендона Сендерсона «The Way of Kings» («Шлях королів»). Об'єктом аналізу є опозиції «свій/чужий» та «верх/низ» як механізми моделювання художнього простору в обох текстах.

Теоретичним підґрунтям дослідження є західне літературознавство простору у фентезійному наративі. Ф. Мендлесон виокремлює типологію фентезійних хронотопів за принципом переходу між світами (зокрема portal-quest fantasy), де поріг між «своїм» і «чужим» простором є ключовим сюжетотвірним елементом [2]. Класифікацію оповідної просторовості за осями (горизонтальна/вертикальна) пропонує Ґ. Зоран, підкреслюючи, що вертикальна вісь художнього простору традиційно кодує аксіологічну опозицію «верх» (безпечне, позитивне) і «низ» (загрозливе, чуже) [3].

У романі Геймана просторова опозиція реалізується передусім вертикально: Верхній Лондон (London Above) – звичний, упорядкований, «свій» простір повсякденності Річарда Мейг'ю – протиставлений Нижньому Лондону (London Below), підземному, хаотичному простору тих, хто «випав» із системи звичайного соціального буття [4]. Ця вертикальна модель «верх/низ» водночас є соціальною метафорою: перехід у Нижній Лондон буквалізує ідіому «випадання з поля зору суспільства» – перетворення людини на невидиму й забуту. Опозиція «свій/чужий» тут динамічна: Річард, спочатку цілком «свій» для Верхнього Лондона, поступово стає «чужим» для колишнього життя і водночас так і не стає повністю «своїм» для Нижнього Лондона, залишаючись пороговою фігурою, що й структурує сюжет твору як послідовність переходів через межу двох світів.

На відміну від переважно вертикальної моделі Геймана, хронотоп роману Сендерсона організований екологічно: періодичні високостреси (highstorms) формують не лише клімат, а всю екосистему й архітектуру планети Рошар. Будівлі й рослинність орієнтовані навітряним/підвітряним боком до стихії, що створює просторову опозицію «навітряний/підвітряний», яка структурує побут і культуру персонажів [5]. Водночас дія роману зосереджена на Розколотих рівнинах (Shattered Plains) – ландшафті ізольованих плато, розділених

глибокими ущелинами. Це породжує власну вертикальну опозицію «верх/низ»: плато – простір відносної безпеки й людської присутності, ущелини – простір небезпеки, схований дім ворожих істот. За функцією ця модель подібна до Геймановового London Above/Below, проте вкорінена не в урбаністичній, а в екологічній стратифікації простору. Опозиція «свій/чужий» реалізується через конфлікт людей і паршенді, чия інакшість закодована просторово: їхня територія, пересування й побут є непередбачуваними й тривожними з погляду «своєї» території людського табору.

Порівняння обох текстів засвідчує, що просторова опозиція в них виконує споріднену функцію – кодування соціального й морального сенсу через фізичну межу, – але спирається на різні механізми моделювання. У Геймана вертикальність простору відображає урбаністичну соціальну стратифікацію та маргіналізацію (реальне місто як основа вторинного світу), тоді як у Сендерсона просторова організація підпорядкована логіці виживання в ворожому середовищі, а саме середовище постає активним антагоністом сюжету. В обох випадках фізична межа простору (тунелі метро, ущелини) додатково кодує моральну позицію персонажів щодо цієї межі.

Висновки. Отже, аналіз просторової організації хронотопу у романах «Neverwhere» та «The Way of Kings» демонструє, що опозиції «верх/низ» і «свій/чужий» є не факультативним тлом, а структуротвірним принципом фантастичного наративу. Різні механізми моделювання простору – урбаністично-вертикальний у Геймана та еколого-вертикальний у Сендерсона – однаковою мірою перетворюють простір на активного учасника оповіді, який означує статус персонажів, спрямовує сюжет і забезпечує внутрішню логіку «вторинного світу».

Список використаних джерел

1. Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Є. М. Теорія літератури : підручник. Київ : Либідь, 2001. 488 с.

2. Mendlesohn F. Rhetorics of Fantasy. Middletown : Wesleyan University Press, 2008.

3. Zoran G. Towards a Theory of Space in Narrative. Poetics Today. 1984. Vol. 5, No. 2. P. 309–335.

4. Gaiman N. Neverwhere. London : BBC Books, 1996.

5. Sanderson B. The Way of Kings. New York : Tor Books, 2010.

SECTION «STATE, LAW, GLOBAL PROCESSES, GOVERNANCE, AND SECURITY»

Грищук Аліна Борисівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права, психології та безпекознавства
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ ЯК ЗАСІБ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Корупція є однією з основних загроз ефективному функціонуванню публічної влади та довірі суспільства до державних інституцій. Особливої актуальності її запобігання набуває у діяльності посадових осіб, які реалізують владні та службові повноваження та повинні дотримуватись вимог доброчесності та дотримання антикорупційних обмежень. У зв’язку з цим важливим є визначення кола відповідних суб’єктів та правових засад їх юридичної відповідальності за порушення антикорупційного законодавства.

Водночас основою юридичної відповідальності посадових осіб є положення ч. 2 ст. 6 Конституції України [1], відповідно до якого органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України. Зазначене положення конкретизується у ч. 2 ст. 19 Конституції України, згідно з якою органи державної влади та їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України. Порушення цих вимог є підставою для застосування передбачених законодавством заходів юридичної відповідальності, у тому числі за вчинення корупційних та пов’язаних з корупцією правопорушень [1].

З метою забезпечення законності, доброчесності та належного виконання посадовими особами своїх повноважень визначені у законодавстві, законодавцем встановлено спеціальні антикорупційні вимоги, обмеження та заборони. Основним нормативно-правовим актом у цій сфері є Закон України «Про запобігання корупції» [2], який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції, а також встановлює відповідні обов'язки та відповідальність суб'єктів, на яких поширюється його дія.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктами, на яких поширюється дія цього Закону, є: 1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) особи, які для цілей Закону прирівнюються до таких осіб; 3) особи, які постійно або тимчасово виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські обов'язки, а також інші визначені Законом особи; 4) кандидати на відповідні посади та особи, які претендують на зайняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування [2].

Одним з важливих елементів механізму запобігання та протидії корупції є встановлення юридичної відповідальності посадових осіб за порушення вимог антикорупційного законодавства. Наявність чітко визначених заходів державного примусу сприяє дотриманню встановлених законодавством обмежень та заборон, формуванню належної правової культури публічних службовців і забезпеченню принципу невідворотності відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень.

У статті 65-1 Закону України «Про запобігання корупції» зазначено, що за вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень особи, що зазначені у частині 1 статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» притягаються до кримінальної, адміністративної, цивільно-правової та дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку [2].

Вид юридичної відповідальності визначається характером правопорушення, його суспільною небезпечністю та наслідками. Водночас важливу роль у запобіганні корупційним проявам у діяльності посадових осіб

відіграють адміністративна та дисциплінарна відповідальність, які спрямовані на попередження порушень антикорупційного законодавства.

Важливе місце у запобіганні корупційним правопорушенням посідає адміністративна відповідальність, підстави та порядок застосування якої визначені Кодексом України про адміністративні правопорушення. Зокрема, глава 13-А КУпАП визначає склади адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, та встановлює відповідальність за їх вчинення, наприклад статті 172-4 Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; 172-5 Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; 172-6 Порушення вимог фінансового контролю та інші [3].

Як зазначає Лозинський Ю.Р. «адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, – це різновид юридичної відповідальності (поряд з кримінальною, дисциплінарною й цивільно-правовою), що виражається в застосуванні уповноваженим органом або посадовою особою адміністративного стягнення до особи, що вчинила адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» [4, с.358].

Дисциплінарна відповідальність є одним із видів юридичної відповідальності, що застосовується у разі порушення посадовими особами вимог антикорупційного законодавства та спрямована на забезпечення належного виконання ними службових обов'язків. Відповідно до статті 65-1 Закону України «Про запобігання корупції», особа, яка вчинила корупційне правопорушення або правопорушення, пов'язане з корупцією, однак судом не застосовано до неї покарання або не накладено на неї стягнення у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, пов'язаними з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або такою, що прирівнюється до цієї діяльності, підлягає притягненню до дисциплінарної відповідальності у встановленому законом порядку [2].

Відповідно до статті 1166 Цивільного кодексу України, майнова шкода, завдана неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, відшкодовується

в повному обсязі особою, яка її завдала [5]. Отже, цивільно-правова відповідальність у контексті протидії корупції спрямована насамперед на відшкодування завданої шкоди та поновлення порушених майнових прав.

Найсуворішим видом юридичної відповідальності за корупційні правопорушення є кримінальна відповідальність, яка настає за вчинення передбачених Кримінальним кодексом України корупційних кримінальних правопорушень. Водночас її застосування має ґрунтуватися на принципах законності, справедливості, пропорційності та індивідуалізації покарання, що зумовлює необхідність комплексного підходу до протидії корупції.

Як зазначають Антонюк А.Б. та Демченко В.О. «Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення є лише одним із елементів комплексної стратегії боротьби з корупцією, яка також повинна включати заходи запобігання, інституційного вдосконалення та залучення громадянського суспільства до антикорупційної діяльності. При цьому надмірна суворість кримінально-правових покарань за корупційні злочини, позбавлення осіб, які вчинили кримінальні правопорушення права на звільнення від кримінальної відповідальності, права на звільнення від покарання, права на призначення більш м’якого покарання, ніж передбачено законом тощо часто підривають принципи справедливості, пропорційності та індивідуалізації кримінальних покарань» [6, с.233].

Водночас Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за низку корупційних кримінальних правопорушень, зокрема за одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368) та надання неправомірної вигоди службовій особі (ст. 369) тощо [7].

Отже, юридична відповідальність посадових осіб є важливим засобом запобігання корупції та забезпечення належного функціонування публічної влади. Застосування адміністративної, дисциплінарної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності забезпечує належне реагування на корупційні правопорушення за умови чіткого правового регулювання та дотримання принципів законності, пропорційності й індивідуалізації відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700. URL:http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1700-18.

3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 №8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8073-10?find=1&text=%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%82+%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B2#w1_1

4. Лозинський Ю.Р. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення. Порівняльно-аналітичне право. 2020. № 1. С. 357-359. URL: https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3589/1/%d0%bb%d0%be%d0%b7%d0%b8%d0%bd%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b8%d0%b9.pdf

5. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

6. Антонюк А.Б., Демченко В.О. Кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення в розрізі дотримання принципів юридичної відповідальності. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2024. С.231-235. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/315850/306501

7. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА, ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК»

Дяченко Олександр Васильович,
доктор філософії у галузі економіки,
докторант Київського університету
авіаційних та інформаційних технологій

ЦИФРОВА ЗРІЛІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ: ВИМІРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ОЦІНЮВАННЯ

Цифрова трансформація публічного управління у сфері охорони довкілля та природокористування поступово переходить від етапу створення окремих електронних сервісів до формування комплексного інформаційного середовища, у якому дані мають безпосередньо підтримувати підготовку, прийняття та оцінювання управлінських рішень. В Україні нормативно закріплено функціонування Єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема», розвивається національна інфраструктура геопросторових даних, створено Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів, цифровізовано процедури оцінки впливу на довкілля, а реформа державної системи моніторингу довкілля передбачає модернізацію інформаційного забезпечення управління [1–5]. Це формує технологічну основу, однак саме по собі не гарантує якісної управлінської трансформації.

Проблема полягає в тому, що кількість реєстрів, порталів, електронних послуг або наборів відкритих даних не дає відповіді на питання про реальну цифрову зрілість системи. Інформаційні ресурси можуть залишатися відокремленими, дані — несумісними, а управлінські процедури — побудованими за логікою паперового процесу, лише перенесеного в електронне середовище. У такому випадку цифровізація скорочує окремі

транзакційні витрати, але не змінює спосіб формування державної політики. Для екологічної сфери цей ризик особливо значний, оскільки природні процеси мають міжтериторіальний та міжгалузевий характер, тоді як компетенції органів влади розподілені між різними рівнями та інституціями.

У цьому контексті цифрову зрілість публічного екологічного управління доцільно розглядати як інтегральну характеристику інституційної спроможності органів публічної влади та пов'язаних інформаційних систем забезпечувати цифрове за задумом, кероване даними, інтероперабельне, відкрите, проактивне, безпечне та підзвітне формування і реалізацію екологічної політики. Такий підхід відповідає загальній логіці OECD Digital Government Policy Framework, де цифровий уряд розглядається через принципи digital by design, data-driven public sector, government as a platform, open by default, user-driven та proactiveness [6].

Для оцінювання цифрової зрілості пропонується використовувати сім взаємопов'язаних вимірів. Перший — інституційно-стратегічне врядування, що охоплює наявність цифрових цілей, визначених власників процесів і даних, механізмів міжвідомчої координації та оцінювання результатів. Другий — дані та інтероперабельність: стандарти метаданих, спільні ідентифікатори, правила якості, API, геопросторова сумісність і можливість повторного використання даних. Третій — digital by design процеси, які характеризують наскрізність електронних процедур, мінімізацію дублювання та повторне використання інформації, що вже перебуває у розпорядженні держави.

Четвертий вимір — платформна інтеграція, тобто здатність різних органів і систем працювати на спільній технологічній та організаційній основі. П'ятий — відкритість і цифрова участь громадськості, що має оцінювати не лише факт оприлюднення інформації, а її доступність, придатність до повторного використання, наявність каналів консультацій і простежуваність врахування пропозицій. Шостий вимір — прогностично-аналітична спроможність: використання GIS, ризик-скорингу, сценарного моделювання, машинного навчання та цифрових двійників. Сьомий — цифрова стійкість і людський

контроль, що включає кіберзахист, резервування, відновлення, аудит алгоритмів і збереження відповідальності уповноваженої посадової особи за рішення з істотними правовими або екологічними наслідками.

Для уникнення спотворення підсумкової оцінки доцільно використовувати правило «вузького місця». Система не може вважатися зрілою, якщо високий рівень електронних сервісів поєднується з критично слабкою інтероперабельністю, низькою якістю даних або недостатнім кіберзахистом. Тому інтегральний показник має доповнюватися профілем цифрової зрілості, а підсумковий рівень не повинен істотно перевищувати рівень найслабшого виміру. Така логіка дозволяє спрямовувати ресурси не на найбільш видимі цифрові проєкти, а на усунення системних обмежень.

Оцінювання зрілості має бути безпосередньо пов’язане з інформаційно-аналітичним механізмом публічного управління. Його доцільно будувати як послідовність шести контурів: джерела даних — інтероперабельність — аналітика — управлінське рішення — публічна взаємодія — ex post оцінювання. Джерелами виступають моніторингові мережі, екологічні реєстри, дані оцінки впливу на довкілля, PRTR, геопросторові ресурси, дистанційне зондування та верифіковані повідомлення громадян. Інтероперабельний контур забезпечує узгодження форматів, ідентифікаторів, одиниць вимірювання та вимог до якості.

Аналітичний контур перетворює первинні дані на ризик-сигнали, прогнози та сценарії, однак його результат повинен бути жорстко пов’язаний з компетенцією відповідного органу. Для кожного значущого сигналу мають бути визначені пороги реагування, відповідальний суб’єкт, допустимі варіанти управлінської дії та спосіб документування рішення. Алгоритмічна система може рекомендувати пріоритет або прогнозувати розвиток ситуації, але не повинна розмивати публічну відповідальність. Саме тому принцип human-in-the-loop має бути одним із базових для цифрової трансформації екологічного врядування.

Публічна взаємодія завершує зовнішній контур механізму. Громадяни та бізнес повинні отримувати не лише електронну послугу, а й доступ до релевантної інформації, зрозумілий статус процедури та можливість надати позицію або оскаржити рішення. Такий підхід узгоджується з принципами Оргуської конвенції щодо доступу до екологічної інформації та участі громадськості [8]. Євроінтеграційний вимір додатково вимагає сумісності українських інформаційних систем з підходами INSPIRE та Interoperable Europe Act [7; 9], що передбачає розвиток машинозчитуваних форматів, метаданих, API та транскордонного повторного використання даних.

Практичне застосування запропонованого підходу в Україні доцільно розпочати з інвентаризації управлінських рішень і пов'язаних із ними потоків даних. Для кожного ключового процесу слід визначити джерела та власників даних, дублювання, стандарти, порядок використання інформації у рішенні та спосіб оцінювання результату. Така карта дозволить відрізнити технологічний дефіцит від організаційної фрагментації, нечіткої відповідальності або низької якості даних.

Отже, цифрова зрілість публічного управління у сфері охорони довкілля має визначатися не технологічною насиченістю, а спроможністю забезпечувати повний доказовий цикл «дані — аналіз — рішення — участь — результат». Запропонована семивимірна модель і правило «вузького місця» створюють основу для виявлення критичних слабких ланок, а інформаційно-аналітичний механізм переводить оцінювання зрілості в площину конкретних управлінських процесів. Для України пріоритетом наступного етапу має бути не механічне збільшення кількості інформаційних систем, а стандартизація даних, міжвідомча інтероперабельність, розвиток ризик-аналітики, цифрової участі та системного ex post оцінювання результатів цифрових рішень.

Список використаних джерел:

1. Про Єдину екологічну платформу «ЕкоСистема» : постанова Кабінету Міністрів України від 11.10.2021 № 1065. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-%D0%BF.

2. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 № 554-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20.

3. Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів : Закон України від 20.09.2022 № 2614-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2614-20.

4. Про оцінку впливу на довкілля : Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля : Закон України від 20.03.2023 № 2973-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20.

6. OECD. The OECD Digital Government Policy Framework: Six dimensions of a Digital Government. 2020. DOI: https://doi.org/10.1787/f64fed2a-en.

7. Regulation (EU) 2024/903 of the European Parliament and of the Council laying down measures for a high level of public sector interoperability across the Union (Interoperable Europe Act). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/903.

8. UNECE. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters (Aarhus Convention). URL: https://unece.org/environment-policy/public-participation/aarhus-convention/text.

9. Directive 2007/2/EC establishing an Infrastructure for Spatial Information in the European Community (INSPIRE). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2007/2/oj.

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ТРАНСПОРТ, ЕНЕРГЕТИКА ТА СТАЛА МОБІЛЬНІСТЬ»

Здольник Віталій Валерійович,
доктор філософії у галузі економіки,
докторант Київського університету
авіаційних та інформаційних технологій

ІНСТИТУЦІЙНА СПРОМОЖНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕЛЕКТРОЗАРЯДНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АВТОМОБІЛЬНОЇ МОБІЛЬНОСТІ

Електрифікація автомобільного транспорту змінює предмет публічного управління у сфері мобільності. Якщо на початкових етапах поширення електромобілів увага концентрувалася переважно на стимулюванні попиту, то зі зростанням парку на перший план виходить здатність держави та органів місцевого самоврядування узгоджувати розвиток зарядної мережі з можливостями електроенергетичної системи, просторовим плануванням, цифровими сервісами та технічним обслуговуванням. Закон України № 2956-IX безпосередньо пов’язує використання електричних транспортних засобів із розвитком електрозарядної інфраструктури [1]. Європейський Регламент (ЄС) 2023/1804 розвиває цю логіку через цільові вимоги до інфраструктури альтернативних палив, технічної сумісності, користувацької доступності та даних [2].

За таких умов кількість зарядних пунктів не може бути достатнім критерієм результативності політики. Формально наявна станція не забезпечує мобільність, якщо вона розташована поза реальним попитом, має недостатню потужність, працює нестабільно або не надає користувачеві актуальної інформації про статус і вартість послуги. Аналогічно, швидке зростання електричного автопарку не означає інституційної готовності системи, якщо мережеві приєднання, підготовка персоналу та сервісна інфраструктура

відстають від технологічної зміни. Тому оцінювати слід не окремий інфраструктурний об'єкт, а спроможність публічного управління підтримувати узгоджену роботу взаємозалежних компонентів.

Інституційну спроможність публічного управління розвитком електрозарядної інфраструктури пропонується визначати як здатність органів публічної влади формувати передбачувані правила, координувати учасників, забезпечувати просторову й енергетичну узгодженість рішень, підтримувати достовірний інформаційний контур та коригувати інструменти політики за результатами моніторингу. Таке трактування переносить акцент із технологічної насиченості на якість управлінської системи. Воно також дає змогу відрізнити ринкове зростання, яке може бути швидким під впливом цінових і споживчих факторів, від інституційної готовності держави забезпечувати стійкість переходу.

У структурі цієї спроможності доцільно виокремити п'ять взаємопов'язаних компонентів. Стратегічно-регуляторний компонент охоплює узгодженість транспортних та енергетичних цілей, розподіл компетенцій, сталість правил і наявність вимірюваних орієнтирів. Інфраструктурно-просторовий характеризує відповідність зарядної мережі географії попиту, типам забудови та режимам поїздок. Енергомережевий відображає можливість приєднання, локальну потужність і застосування керованого заряджання. Цифрово-інформаційний стосується доступності статичних і динамічних даних. Сервісно-кадровий охоплює здатність системи технічного обслуговування безпечно підтримувати новий склад автомобільного парку.

Стратегічно-регуляторний компонент визначає рамку для решти елементів. Регламент (ЄС) 2023/1804 показує модель, у якій інфраструктурні цілі поєднані з національними рамками політики, технічними специфікаціями та звітуванням [2]. Для України значення має передусім сама управлінська логіка: цілі розвитку інфраструктури повинні бути пов'язані з показниками, строками, відповідальними суб'єктами та процедурою перегляду. Без цього

окремі інвестиційні рішення залишаються реакцією на локальний попит і не формують цілісної системи.

Інфраструктурно-просторовий компонент потребує диференціації територій. У щільній міській забудові дефіцит може виникати через обмежений доступ до домашнього заряджання, на міжміських маршрутах — через нестачу швидкісних вузлів, у малих громадах — через слабку комерційну привабливість інвестицій. IEA вказує, що домашнє заряджання залишається основним каналом для значної частини користувачів, тоді як публічна інфраструктура має особливе значення для далеких поїздок і тих, хто не має приватного місця заряджання [5]. Отже, просторове планування повинно враховувати функцію зарядної точки, а не лише її фізичну наявність.

Енергомережевий компонент пов’язує транспортну політику з режимами роботи електричної системи. Для мережі значення має не тільки сумарний обсяг споживання електроенергії електромобілями, а й концентрація навантаження у часі та просторі. Кероване заряджання дає змогу переносити частину навантаження з пікових періодів, а технології vehicle-to-grid потенційно розширюють можливості гнучкості [4, 5]. Звідси випливає необхідність включати до публічно-управлінського аналізу строки та умови приєднання, локальні обмеження мереж, можливості керування навантаженням і сумісність технічних стандартів.

Цифрово-інформаційний компонент є частиною самої інфраструктури, а не допоміжним сервісом. Користувачеві потрібні відомості про місце розташування, потужність, сумісність, доступність і ціну заряджання; органам влади — дані про покриття, завантаження та територіальні дефіцити. Імплементаційний регламент (ЄС) 2025/655 встановлює правила доступності статичних і динамічних даних щодо інфраструктури альтернативних палив [3]. Такий підхід створює основу для переходу від епізодичного обліку об’єктів до постійного моніторингу їх фактичного функціонування.

Сервісно-кадровий компонент має особливе значення для автомобільної екосистеми. Електрифікація змінює структуру технічного обслуговування:

зростає роль високовольтної безпеки, діагностики тягових батарей, силової електроніки, термоменеджменту та програмних систем. Для незалежних станцій технічного обслуговування це означає потребу в новому обладнанні й компетентностях. У площині публічного управління питання полягає не в регулюванні бізнес-моделі СТО, а в недопущенні ситуації, коли дефіцит кваліфікованого й доступного ремонту стає інфраструктурним бар'єром для використання електричного транспорту.

П'ять компонентів не слід оцінювати ізольовано. Високий рівень одного напряму не компенсує критичної слабкості іншого: достатня кількість зарядних пунктів не усуває дефіциту мережевої потужності, технічна сумісність не замінює актуальних даних, а розвинений ринок електромобілів не гарантує доступності безпечного сервісу. Тому для оцінювання доцільно застосовувати правило «вузького місця», за яким загальна характеристика спроможності доповнюється профілем компонентів, а критично слабкий елемент розглядається як обмеження всієї системи.

За рівнем сформованості можна виділити чотири стани. Фрагментарний рівень характеризується одиничними рішеннями без узгодженого контуру. Формалізований означає, що основні правила й відповідальні суб'єкти визначені, однак взаємодія залишається непослідовною. На інтегрованому рівні транспортне, енергетичне та просторове планування спирається на спільні дані й процедури. Адаптивний рівень передбачає регулярний моніторинг, прогнозування, використання керованого заряджання та перегляд інструментів відповідно до фактичних результатів. Така градація оцінює не технічну досконалість окремої станції, а зрілість механізму публічного управління.

Практичне застосування підходу доцільно починати з інвентаризації управлінських розривів. Для конкретної території або транспортного коридору мають бути зіставлені структура електричного автопарку, розміщення й потужність зарядних пунктів, типи локацій, можливості електромереж, повнота цифрових даних і доступність сервісу. Після цього інструмент політики обирається відповідно до характеру обмеження: зміна процедури приєднання,

просторове резервування, вимоги до даних, підтримка стратегічно необхідної локації або розвиток професійних компетентностей. Така послідовність зменшує ризик, коли будівництво інфраструктури передує визначенню реальної управлінської проблеми.

Інституційна спроможність у сфері електрозарядної інфраструктури, отже, визначається не масштабом окремої мережі, а здатністю забезпечити повний цикл «ціль — просторове планування — мережеве забезпечення — інфраструктура — дані та сервіс — оцінювання результату». Запропонована п’ятикомпонентна модель дає змогу виявляти слабкі ланки цього циклу та пов’язувати технологічні зміни автомобільної мобільності з предметом публічного управління. Для України подальше дослідження доцільно спрямувати на кількісне калібрування індикаторів, апробацію моделі для територій різного типу та обґрунтування механізмів синхронізації зарядної, енергетичної і сервісної інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Про деякі питання використання транспортних засобів, оснащених електричними двигунами, та внесення змін до деяких законів України щодо подолання паливної залежності і розвитку електрозарядної інфраструктури та електричних транспортних засобів : Закон України від 24.02.2023 № 2956-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2956-20

2. Regulation (EU) 2023/1804 on the deployment of alternative fuels infrastructure. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1804/2026-01-08

3. Commission Implementing Regulation (EU) 2025/655 of 2 April 2025 on availability and accessibility of data on alternative fuels infrastructure. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32025R0655

4. Commission Delegated Regulation (EU) 2025/656 of 2 April 2025 amending Regulation (EU) 2023/1804 as regards standards for wireless recharging, electric road system, vehicle-to-grid communication and hydrogen supply. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/PIN/?uri=CELEX%3A32025R0656

5. International Energy Agency. Global EV Outlook 2026. Paris: IEA, 2026. URL: https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2026

6. International Energy Agency. Electric vehicle charging. Global EV Outlook 2026. URL: https://www.iea.org/reports/global-ev-outlook-2026/electric-vehicle-charging-chap-6-and-10

SECTION «HUMAN, EDUCATION, LANGUAGES, HISTORICAL MEMORY, CULTURE AND CREATIVITY»

Hordiichuk Mariana,
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of theory and methods of preschool education,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi
Kanosa Nataliia,
Ph.D. of Psychology Sciences, Associate Professor
Department of theory and methods of preschool education,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi
Babyuk Tetiana,
Ph.D. of Pedagogical Sciences,
Department of theory and methods of preschool education,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi,
Tomchakowska Mariia,
a firths-year master's degree student
Department of theory and methods of preschool education,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University,
Kamianets-Podilskyi

DEVELOPMENT OF SOCIAL-COMMUNICATIVE AND PERSONAL SOFT SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN THROUGH PLAY

Preschool childhood constitutes a particularly significant stage of personality formation, during which the fundamental patterns of a child's worldview, self-perception, attitudes toward others, social cognition, communicative behavior, emotional responsiveness, interpersonal interaction, and behavioral regulation are

established. It is during this developmental period that children acquire their first meaningful experience of functioning within a social group, learn to articulate their needs and emotions, recognize the emotional states of others, negotiate, cooperate, comply with commonly accepted rules, make decisions, and gradually assume responsibility for their own actions.

In the context of early childhood education, the most significant soft skills include the ability to establish and maintain interpersonal communication, listen attentively to others, initiate and sustain interaction with peers and adults, cooperate in joint activities, articulate one's own position, negotiate, resolve age-appropriate interpersonal conflicts, demonstrate empathy, regulate emotional responses, and display initiative, autonomy, responsibility, and creativity.

The significance of personal and social competence is also reflected in contemporary European educational frameworks. Within LifeComp – the European Framework for Personal, Social and Learning to Learn Key Competence – personal and social competencies, together with learning-to-learn competence, are conceptualized as essential prerequisites for successful functioning in contemporary society. They encompass self-regulation, flexibility, collaboration, communication, empathy, critical reflection, and the ability to manage one's own learning and development.

One of the most developmentally appropriate and pedagogically effective means of fostering these qualities in preschool childhood is play.

Friedrich Froebel conceptualized play as a natural form of children's self-expression and a fundamental means of exploring the surrounding world. According to his pedagogical philosophy, children develop their potential through active engagement, creativity, self-directed activity, and interaction with others. Froebel's ideas became one of the conceptual foundations of European preschool education.

Maria Montessori emphasized the importance of creating an educational environment in which children are provided with opportunities for independent action, autonomous choice, social interaction, and gradual responsibility for their own behavior. Her pedagogical system assigns particular importance to autonomy,

freedom within clearly defined boundaries, concentration, purposeful activity, and social interaction – qualities that are closely related to what is currently conceptualized as soft skills.

In contemporary Ukrainian preschool pedagogy, the developmental potential of play, communication, and social interaction is examined in the works of A. Bohush, O. Kononko, T. Ponimanska, and other scholars. Particular emphasis is placed on the child's agency, emotional and value-based attitudes toward the surrounding world, communicative and social activity, and capacity for meaningful interaction with peers and adults.

Play activity creates particularly favorable pedagogical conditions for the development of soft skills because it immerses children in situations requiring authentic interpersonal interaction. During play, children are required to articulate intentions, listen to a partner, accept or propose rules, compromise, persuade, negotiate, demonstrate initiative, and provide support to other participants.

International research and UNICEF materials similarly emphasize that play contributes simultaneously to cognitive, motor, language, social, and emotional development. Through shared play experiences, children learn to share resources, negotiate roles, resolve conflicts, demonstrate emerging leadership, cooperate with others, and respond constructively to social challenges.

Particular significance should be attributed to the development of communicative soft skills. A preschool child gradually acquires not only the ability to speak but also the competence to participate meaningfully in dialogue: to listen attentively, formulate questions, make requests, justify choices, explain rules, and coordinate individual actions with the actions of other children.

For example, in the socio-dramatic game "Shop," one child assumes the role of a shop assistant and another the role of a customer. The participants are expected to address one another appropriately, formulate a request, respond to it, express gratitude, and coordinate the sequence of interaction. Thus, communicative competence develops naturally within an authentic and meaningful play context.

Participation in such games contributes not only to physical development but also to the formation of children's capacity to function as members of a group, accept collectively established norms, regulate their own behavior, and demonstrate respect toward other participants.

Emotional intelligence constitutes another essential component of soft skills development.

During play, children experience a broad spectrum of emotions, including satisfaction associated with success, frustration following failure, anticipation while waiting for their turn, enjoyment resulting from collective achievement, and empathy toward another child. Such emotionally meaningful situations provide valuable opportunities for the development of emotional literacy.

Children gradually learn to identify and verbalize their own emotional states, recognize the emotions of others, understand possible causes of emotional reactions, and select socially appropriate strategies of response.

Socio-dramatic, theatrical, emotionally expressive, and communicative forms of play are particularly conducive to this process. For instance, during the dramatization of a fairy tale, a child is required to interpret the emotional state of a character and express it through intonation, facial expression, gesture, and movement. At the same time, the child develops an understanding of the relationship between emotional experience and observable behavior.

Self-regulation represents another fundamental personal soft skill.

Any rule-governed game creates conditions in which a child cannot act solely on the basis of immediate impulse or desire. The child must wait for their turn, stop in response to a signal, perform a prescribed action, remain within the established boundaries of the play space, and accept the outcome of the activity.

Through repeated participation in such situations, children gradually acquire experience in behavioral regulation and impulse control.

Self-regulation is closely associated with responsibility. When a preschool child agrees to perform a particular role within a collaborative game, the child is

expected to complete the corresponding task. This contributes to the emergence of an initial awareness of one's personal contribution to a collective outcome.

Creativity is another important dimension of contemporary personality development.

Free play creates an open-ended environment in which there is no single predetermined or exclusively correct mode of action. An ordinary object may acquire a variety of symbolic meanings: a box may become a car, house, ship, or shop, whereas a stick may be transformed into a magic wand, microphone, or steering wheel.

Such forms of symbolic play stimulate imagination, cognitive flexibility, divergent thinking, idea generation, and the ability to produce non-standard solutions.

Initiative should likewise be regarded as an important soft skill in preschool childhood.

Children's play continuously generates situations of choice: which game to propose, whom to invite, how to distribute roles, which materials to use, and how to develop the play scenario. When an educator refrains from providing a rigid algorithm for every action and instead creates conditions for independent decision-making, play becomes a powerful medium for fostering initiative.

From a pedagogical perspective, particularly valuable are situations in which the educator acts not as a controller of every child's action but as a partner and facilitator. The educator supports children's initiative, assists in establishing constructive interaction, introduces problem-based situations, and simultaneously preserves children's opportunity to search for and formulate their own solutions.

In this respect, play contributes not only to soft skills development but also to the promotion of preschool children's mental health.

Folk games occupy a specific place among the means of developing social and communicative competencies. Their pedagogical potential is determined by the organic integration of movement, verbal expression, musical rhythm, cultural tradition, and collective interaction.

Ukrainian folk games simultaneously function as a medium through which children become familiar with national culture. Through counting-out rhymes, songs, verbal formulas, symbolic images, and traditional rules, children acquire knowledge of cultural traditions, develop language competence, and form emotionally meaningful attitudes toward cultural heritage.

Therefore, folk games should be employed not merely as a formal component of familiarization with cultural traditions, but as a contemporary pedagogical resource for holistic personality development.

In the organization of such games, educators can purposefully create conditions for the development of particular soft skills.

For example, team-oriented games primarily foster cooperation; games involving role rotation contribute to leadership and responsibility; socio-dramatic games develop communication and empathy; theatrical games facilitate emotional self-expression; creative games stimulate divergent thinking and creativity; and rule-governed games strengthen self-control and self-regulation.

At the same time, it is essential to emphasize that the purposeful development of soft skills should not transform play into an excessively formalized or rigidly regulated instructional activity.

The developmental value of play lies precisely in freedom of choice, intrinsic motivation, emotional engagement, active participation, and the opportunity to independently construct and modify the play situation.

Accordingly, pedagogical support should remain sensitive and non-intrusive. The educator observes children’s interaction, provides assistance when they are unable to resolve a conflict independently, suggests alternative possibilities for developing a play scenario, supports shy or less active children, and at the same time preserves children’s autonomy in negotiation and decision-making.

The creation of a psychologically safe educational environment is likewise of fundamental importance.

A child should not experience fear of making mistakes, losing, or expressing an individual opinion. The educator should focus not solely on achievement or

victory but also on mutual support, fairness, compliance with rules, cooperation, and the ability to assist peers.

Under such conditions, play gradually contributes to the formation of a culture of partnership.

Children who experience difficulties in establishing interaction with peers may require additional pedagogical support. Shared play provides them with opportunities for gradual inclusion in collective activity through relatively simple roles, pair work, and interaction within small groups.

At the same time, highly active children and those demonstrating emerging leadership tendencies can learn through play not only to organize others but also to listen to partners, distribute responsibilities, take account of alternative perspectives, and accept the ideas of others.

Consequently, the same play situation may perform different developmental functions depending on the individual characteristics and needs of each child.

An important developmental outcome of play is the gradual transition from externally regulated behavior to internally mediated self-regulation.

Initially, a preschool child follows a rule because it is repeatedly reinforced by an adult. Subsequently, the child begins to monitor compliance independently and eventually becomes capable of reminding other participants about established rules.

Communication is closely related to empathy; empathy is associated with emotional intelligence; teamwork requires self-regulation and responsibility; initiative is connected with confidence and creativity. Accordingly, the development of one competency frequently supports and reinforces the development of others.

The pedagogical mission of a contemporary preschool education institution therefore extends beyond the transmission of a certain amount of knowledge. Its essential objective is to create developmental conditions in which children learn to act independently, cooperate with others, recognize and regulate emotions, make choices, take decisions, and gradually assume responsibility for them.

For this reason, play should remain one of the central components of the contemporary educational process in preschool education institutions.

By fostering communication, cooperation, empathy, self-regulation, initiative, and creativity through play, the educator contributes to the formation of the personal and social foundations required not only for a successful transition to school but also for effective functioning in an increasingly dynamic, complex, and socially interconnected world.

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД, ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ»

Охмуш Наталя Валеріївна, здобувачка Національного університету цивільного захисту України, м. Черкаси

РЕГУЛЯТОРНЕ НАВЧАННЯ ТА ІНСТИТУЦІЙНА ПАМ'ЯТЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Державне регулювання банківського сектору України дедалі більше залежить не лише від якості окремих нормативних рішень, а й від здатності регуляторної системи накопичувати досвід, виявляти наслідки попередніх втручань і перетворювати отримані дані на наступні управлінські рішення. В умовах воєнних ризиків, цифровізації фінансових послуг та європейської інтеграції така здатність набуває особливого значення, оскільки регулятор працює в середовищі, де зміни технологій, поведінки учасників ринку та структури ризиків відбуваються швидше, ніж традиційний цикл нормотворення [1–4].

Для характеристики цієї здатності доцільно використовувати категорію регуляторного навчання. Під нею пропонується розуміти систематичний процес, у межах якого дані про виконання вимог, фактичні результати регуляторних рішень, побічні ефекти, інциденти та зміни зовнішнього середовища використовуються для уточнення цілей, перекалібрування інструментів і вдосконалення наступних рішень. На відміну від разового аналізу, регуляторне навчання передбачає повторюваний цикл спостереження, оцінювання, пояснення причин відхилень і корекції державного впливу.

Необхідною передумовою регуляторного навчання є інституційна пам'ять. У банківському регулюванні вона не може обмежуватися архівом нормативно-правових актів. Для кожного значущого рішення мають зберігатися вихідна постановка проблеми, використані дані, розглянуті

альтернативи, аргументація вибору інструмента, очікувані результати, припущення щодо ризиків, строки перегляду, фактичні наслідки та причини подальшої зміни. Така структура дозволяє відтворити логіку рішення і відрізнити свідомо обраний підхід від ситуативної реакції на проблему.

Формування інституційної пам’яті є особливо важливим за умов частих змін регуляторного середовища. Якщо рішення замінюються новими без фіксації причин попереднього коригування, регулятор втрачає можливість порівнювати альтернативи та оцінювати, які інструменти були результативними в конкретних умовах. Наслідком може бути повторне запровадження механізмів, недоліки яких уже проявлялися раніше, або, навпаки, відмова від ефективного інструмента через відсутність належно збережених доказів його впливу.

Регуляторне навчання доцільно організовувати навколо повного життєвого циклу державного рішення. Першим етапом є доказове визначення проблеми та її базового стану. Другим — формування цілі й критеріїв результату. Третім — вибір і калібрування інструмента. Далі мають відбуватися впровадження, моніторинг, ex post оцінювання та рішення щодо збереження, зміни або припинення дії інструмента. Кожен цикл повинен завершуватися фіксацією висновків у спільній базі знань, що стає інформаційною основою наступного регуляторного циклу.

Важливим елементом такої моделі є розмежування даних про дотримання вимоги та даних про досягнення суспільного результату. Високий рівень формального комплаєнсу ще не означає, що регуляторна мета досягнута. Наприклад, виконання нової звітної вимоги може підвищити обсяг доступної інформації, але не покращити якість наглядового рішення, якщо дані не інтегровані в аналітичний процес. Тому в інституційній пам’яті необхідно зберігати не лише показники виконання, а й зв’язок між конкретним інструментом і змінами у фінансовій стійкості, доступності послуг, кредитуванні, конкуренції та захисті споживачів [1–5].

Окреме значення має фіксація регуляторних припущень. Кожне втручання фактично ґрунтується на певній причинній логіці: зміна вимоги має змінити поведінку банку, а зміна поведінки — привести до бажаного результату. Якщо ця логіка не описана заздалегідь, після впровадження складно встановити, де саме виникло відхилення. Інституційна пам’ять повинна містити причинний ланцюг «проблема — інструмент — поведінкова реакція — проміжний результат — суспільний ефект», що дає змогу проводити змістовне ex post оцінювання.

Для цифрового банківського середовища регуляторне навчання має враховувати швидкість технологічних змін. Відкритий банкінг, автоматизовані сервіси, хмарні обчислення та зовнішні ІКТ-залежності можуть змінювати операційний профіль установ швидше, ніж завершиться традиційний цикл нормативного перегляду. У таких умовах корисним є поєднання принципових вимог із пілотуванням, контрольованим тестуванням і регулярним переглядом практичних наслідків. Регуляторна платформа НБУ може виступати одним із каналів раннього отримання інформації про нові моделі та ризики [6; 7; 11; 15].

Для накопичення таких знань доцільно створити структурований реєстр регуляторних рішень. Його одиницею має бути не окремий нормативний акт, а регуляторна проблема та весь набір рішень, що застосовувалися для її вирішення. У межах одного запису доцільно фіксувати дату виникнення проблеми, цільову групу, відповідальний підрозділ, набір інструментів, джерела даних, ключові показники, результати перевірок, виявлені побічні ефекти та історію змін. Це дозволить уникнути фрагментації інформації між різними документами і структурними підрозділами.

Принциповим є запровадження версійності регуляторних рішень. Коли вимога змінюється, необхідно зберігати не лише її попередню редакцію, а й пояснення, яка саме проблема попередньої версії стала підставою для корекції. Такий підхід перетворює нормативну історію на інструмент управлінського аналізу. Він дозволяє порівнювати послідовні конфігурації одного механізму,

відстежувати зміни його параметрів та оцінювати, чи дійсно наступна версія усунула виявлені недоліки.

Регуляторне навчання потребує також єдиної системи тригерів перегляду. Частина рішень може переглядатися за календарним принципом, однак для динамічних ризиків цього недостатньо. Позапланове оцінювання доцільно ініціювати після системного ІКТ-інциденту, істотної зміни ринкової структури, появи нової технологічної концентрації, масового порушення доступності критичної послуги або суттєвої зміни європейських вимог. Тригер не має автоматично означати зміну правила, але повинен запускати перевірку актуальності його припущень та результатів [8; 9; 14].

Управління знаннями має охоплювати не лише успішні рішення, а й невдалі або частково результативні інструменти. Для державного управління особливо цінною є інформація про причини, через які очікуваний ефект не був досягнутий. Це може бути помилкова діагностика проблеми, недостатня якість даних, надмірний часовий лаг, конфлікт із іншими вимогами, непередбачена поведінкова реакція учасників ринку або зовнішній шок. Фіксація таких причин дозволяє перетворювати помилки на джерело інституційного розвитку, а не на втрачений досвід.

Цифрова спроможність регулятора визначає практичну можливість такого навчання. SupTech-рішення можуть автоматизувати збір і валідацію даних, формувати сигнали ризику та допомагати виявляти повторювані закономірності у великих масивах інформації. Водночас аналітична автоматизація має доповнювати, а не замінювати професійне судження. Для інституційної пам’яті важливо зберігати не тільки результат алгоритмічного аналізу, а й пояснення того, як цей результат був інтерпретований і використаний у конкретному управлінському рішенні [10; 13].

Доцільно розмежовувати оперативний та стратегічний рівні регуляторного навчання. Оперативний рівень пов’язаний із швидким реагуванням на інциденти, аномалії та короткострокові зміни показників. Стратегічний рівень має оцінювати, чи відповідає сукупність регуляторних

механізмів довгостроковим цілям розвитку фінансового сектору, цифрової стійкості та європейської інтеграції. Поєднання двох рівнів дозволяє уникнути ситуації, коли велика кількість локальних коригувань поступово змінює систему без цілісного перегляду її логіки [3; 4].

Важливим напрямом є міжпідроздільне поширення регуляторного досвіду. Банківський нагляд, платіжне регулювання, кібербезпека, захист прав споживачів, цифрові інновації та фінансова стабільність не повинні накопичувати знання ізольовано. Один інцидент або регуляторна зміна може одночасно мати наслідки для кількох напрямів. Тому база інституційної пам'яті має підтримувати спільне використання інформації, узгоджені класифікатори та можливість бачити взаємозв'язки між рішеннями різних функціональних контурів.

Європейська інтеграція робить таку координацію особливо важливою. Імплементація нових вимог не повинна зводитися до формального перенесення правил. Необхідно накопичувати дані про те, як європейські підходи взаємодіють із національною банківською практикою, воєнними ризиками та технологічними особливостями українського сектору. Вимоги DORA щодо цифрової операційної стійкості демонструють необхідність системного поєднання управління ІКТ-ризиком, інцидентами, тестуванням і контролем третіх сторін, що потребує не разової адаптації, а постійного регуляторного навчання [14].

Для оцінювання якості такого процесу доцільно використовувати не лише показники швидкості ухвалення рішень. Більш показовими є частка значущих регуляторних заходів із визначеними критеріями ex post оцінювання; наявність задокументованої причинної моделі; частка переглядів, у яких використано результати попереднього циклу; кількість дублюючих або суперечливих вимог, усунених за результатами аналізу; строк від виявлення системної проблеми до обґрунтованої корекції. Такі показники характеризують не активність регулятора, а його здатність навчатися.

Особливу увагу необхідно приділяти якості даних, на яких будується інституційна пам’ять. Накопичення великої кількості показників саме по собі не створює знання. Дані мають бути порівнюваними між періодами, пов’язаними з конкретними рішеннями та доповненими контекстом, що пояснює зовнішні фактори. Для подій високої значущості доцільно зберігати структуроване ядро даних, яке може використовуватися різними компетентними підрозділами без багаторазового дублювання звітності.

Регуляторне навчання повинно включати процедуру завершення дії неефективних інструментів. У практиці державного управління існує ризик накопичення вимог, які були запроваджені для конкретної проблеми, але продовжують діяти після зміни умов. Якщо ex post оцінювання показує, що інструмент не створює необхідного ефекту, його доцільно перекалібрувати, замінити або припинити. Такий підхід зменшує надлишкове комплаєнс-навантаження і підтримує відповідність регуляторної системи реальному профілю ризиків.

Організаційно запропонований механізм може функціонувати як замкнений цикл: ідентифікація проблеми — формування доказової бази — вибір інструмента — фіксація очікуваної причинної логіки — впровадження — моніторинг — ex post оцінювання — документування висновків — оновлення регуляторної пам’яті — корекція рішення. Завершення одного циклу одночасно створює початкові умови для наступного, завдяки чому регулювання поступово переходить від реагування на окремі події до системного накопичення та використання знань.

Отже, регуляторне навчання та інституційна пам’ять доцільно розглядати як взаємопов’язані елементи адаптивного державного регулювання банківського сектору. Інституційна пам’ять забезпечує збереження причин, даних, альтернатив і наслідків попередніх рішень, а регуляторне навчання перетворює цю інформацію на коригування наступних управлінських дій. Запровадження структурованого реєстру регуляторних проблем, версійності рішень, тригерів перегляду, ex post оцінювання, міжпідроздільного обміну

знаннями та SupTech-аналітики створює передумови для більш послідовного, доказового й адаптивного державного впливу на банківський сектор України.

Список використаних джерел:

1. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text

2. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text

3. Стратегія розвитку фінансового сектору України (оновлено у 2025 році). Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy

4. Стратегія Національного банку України. Національний банк України. 2025. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/strategiya-natsionalnogo-banku-ukrayini

5. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text

6. Про затвердження Положення про відкритий банкінг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 25.07.2025 № 80. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_25072025_80

7. Про внесення змін до Положення про відкритий банкінг в Україні : постанова Правління Національного банку України від 31.03.2026 № 32. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_31032026_32

8. Про затвердження Положення про організацію кіберзахисту в банківській системі України : постанова Правління Національного банку України від 12.08.2022 № 178. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_12082022_178

9. Basel Committee on Banking Supervision. Principles for operational resilience. Basel: Bank for International Settlements, 2021. URL: https://www.bis.org/publications/202103-guidelines-principles-operational-resilience

10. Basel Committee on Banking Supervision. Digitalisation of finance. Bank for International Settlements. 2024. URL: https://www.bis.org/bcbs/publ/d575.htm

11. Про затвердження Положення про регуляторну платформу для тестування послуг, технологій та інструментів на ринках фінансових послуг, платіжному ринку, заснованих на інноваційних технологіях : постанова Правління Національного банку України від 30.03.2023 № 39. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30032023_39

12. Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року. Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/about/develop-strategy/fintech2025

13. Gambacorta L., Lauridsen N., Kiuhan-Vásquez S., Prenio J. Making suptech work: evidence on the key drivers of adoption. BIS Working Papers. 2025. URL: https://www.bis.org/publications/working-paper-1309-making-suptech-work-evidence-key-drivers-adoption

14. European Union. Regulation (EU) 2022/2554 on digital operational resilience for the financial sector (DORA). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2554/oj

15. Про затвердження Положення про порядок застосування технології хмарних обчислень та внесення зміни до Положення про організацію бухгалтерського обліку в банках України : постанова Правління Національного банку України від 25.08.2025 № 99. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/law/25082025_99.pdf?v=14

СЕКЦІЯ «ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ, ВІЙСЬКОВА МЕДИЦИНА, ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ТА РЕАБІЛІТАЦІЯ»

Толмачов Олексій Анатолійович,

к. мед. н., начальник клініки психіатричної ВНКЦПР, Військово-медичний клінічний центр Південного регіону

УПРАВЛІНСЬКА МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ПІСЛЯ ПСИХІАТРИЧНОЇ КРИЗИ

Після завершення гострого етапу психіатричної допомоги військовослужбовець може демонструвати клінічне покращення, однак це саме по собі не означає повного відновлення функціональної готовності до подальшої служби або іншого інтенсивного навантаження. Психічний стан, здатність виконувати професійні обов'язки, переносити стрес, підтримувати безпечну поведінку та взаємодіяти з підрозділом відновлюються нерівномірно. Тому управлінське рішення щодо наступного маршруту має спиратися не на одну ознаку чи формальний факт завершення лікування, а на інтегровану оцінку функціонування, ризиків і доступних умов підтримки [1; 12; 19].

Для системи публічного управління проблема полягає у необхідності поєднати клінічну автономію медичного рішення з організаційною відповідальністю військової структури. Лікар визначає стан здоров'я та потребу в лікуванні, тоді як командування, кадрові й реабілітаційні підрозділи відповідають за умови служби, навантаження, доступність підтримки та дотримання визначених обмежень. Якщо ці рішення приймаються ізольовано, виникає ризик або передчасного повернення до високого навантаження, або необґрунтованого тривалого виключення людини з професійної діяльності. Обидві крайнощі можуть мати негативні наслідки для військовослужбовця й організації.

У цьому контексті доцільно запропонувати управлінську модель оцінювання функціональної готовності військовослужбовця після психіатричної кризи. Її метою є не встановлення універсальної «оцінки придатності», а створення структурованої процедури, яка дозволяє пов'язати клінічний стан, функціональні можливості, ризики, вимоги конкретної діяльності та необхідні адаптаційні заходи. Така модель має працювати як проміжна управлінська ланка між лікуванням і поверненням до професійного середовища.

Першим блоком оцінювання є клінічна стабільність. Вона охоплює не лише зменшення інтенсивності симптомів, а й передбачуваність стану, дотримання лікування, здатність розпізнавати ознаки погіршення та користуватися допомогою до розвитку гострої кризи. Особливої уваги потребують стани, пов'язані з посттравматичними реакціями, депресивною симптоматикою, розладами сну, тривогою, психоемоційною нестабільністю та іншими проявами, що можуть істотно впливати на повсякденне функціонування [15; 17; 19].

Другим блоком є когнітивно-виконавче функціонування. Для військової діяльності важливими є стійкість уваги, здатність працювати з кількома сигналами одночасно, швидкість прийняття рішень, контроль імпульсивних реакцій, збереження послідовності дій і здатність виконувати інструкції в умовах дефіциту часу. Навіть за відсутності виражених гострих симптомів залишкові порушення концентрації, сну або емоційної регуляції можуть суттєво знижувати надійність діяльності. Тому оцінювання має враховувати не лише самопочуття людини, а й функціональну спроможність у ситуаціях, наближених до реальних професійних вимог.

Третім блоком є стресостійкість і переносимість навантаження. Повернення до служби після психіатричної кризи не повинно будуватися за принципом миттєвого відновлення попереднього обсягу обов'язків. Доцільним є ступінчастий підхід, за якого навантаження збільшується відповідно до фактичної адаптації. Оцінюється не абстрактна стійкість, а реакція на конкретні

фактори: недосипання, тривале чергування, інформаційне перевантаження, конфліктне середовище, підвищену відповідальність, перебування у замкнених просторах або нагадування про травматичні події.

Четвертим блоком є оцінка безпекових ризиків. Вона має бути професійною, індивідуалізованою та позбавленою стигматизуючих припущень. Наявність в анамнезі психіатричної допомоги не є автоматичним свідченням небезпечності. Водночас за наявності клінічно значущих ознак необхідно оцінювати ризик самоушкодження, різкої дезорганізації поведінки, втрати контролю, небезпечної імпульсивності або повторної гострої кризи. Міжнародні рекомендації наголошують, що оцінка суїцидального ризику не повинна зводитися до однієї шкали, а має включати професійне судження, план безпеки та подальший контакт [14; 18; 20].

П’ятим блоком є відповідність функціонального стану конкретній посаді. Однаковий психічний стан може мати різне управлінське значення залежно від характеру діяльності. Робота зі зброєю, керування транспортом, чергування у високоризиковому середовищі, командні функції, діяльність із критичною ціною помилки або тривале перебування в ізоляції потребують більш високої стабільності окремих функцій. Тому оцінювання має виходити не лише з діагнозу, а з аналізу реальних професійних вимог і можливих наслідків функціонального збою.

Шостим блоком є ресурс середовища. Функціональна готовність не є виключно властивістю самої людини; вона залежить і від того, у які умови військовослужбовець повертається. Наявність прогнозованого графіка, доступу до медичної допомоги, можливості раннього звернення, підтримувального керівника, чітких обмежень і поступового збільшення навантаження може суттєво підвищувати безпеку повернення. Навпаки, повернення до середовища з хронічним недосипанням, нестачею персоналу, невизначеністю ролей і відсутністю доступної допомоги збільшує ризик повторного погіршення.

На основі зазначених блоків доцільно формувати не бінарне рішення «готовий / не готовий», а декілька управлінських маршрутів. Перший маршрут

— повернення без додаткових обмежень за наявності достатньої клінічної та функціональної стабільності. Другий — повернення з тимчасовими умовами, наприклад із обмеженням окремих видів навантаження, контрольними оглядами або поетапним розширенням обов'язків. Третій — продовження лікування чи реабілітації з повторною оцінкою. Четвертий — зміна функціонального профілю або професійна переорієнтація, якщо повернення до попередніх вимог створює неприйнятний ризик.

Ключовою умовою є часовий характер рішення. Функціональний стан після психіатричної кризи може змінюватися, тому тимчасові обмеження не повинні автоматично перетворюватися на безстрокові. Для кожного рішення доцільно визначати дату або умову повторного перегляду, критерії позитивної динаміки та підстави для позапланового оцінювання. Такий підхід одночасно підвищує безпеку та захищає військовослужбовця від необґрунтованої професійної маргіналізації.

Окремої уваги потребує процедура передачі інформації. Для прийняття управлінського рішення командуванню не потрібен повний обсяг клінічних даних. Передаватися мають лише ті функціональні висновки та обмеження, які необхідні для організації безпечної служби, у межах чинного законодавства та належних правил конфіденційності. Надмірне розкриття психіатричної інформації може посилювати стигматизацію, знижувати довіру до системи допомоги та відкладати раннє звернення військовослужбовців [1; 8; 10].

Управлінська модель має передбачати участь самого військовослужбовця у плануванні повернення. Людина повинна розуміти, які критерії оцінюються, які тимчасові обмеження встановлюються, коли вони переглядатимуться та які дії необхідно виконати у разі погіршення стану. Така участь не скасовує професійного рішення, але робить його прозорішим і підвищує прихильність до лікування та спостереження. Людиноцентричний підхід і повага до автономії є базовими принципами сучасної психіатричної допомоги [10–12].

Важливим елементом є індивідуальний план попередження повторної кризи. Він може містити персональні ранні ознаки погіршення, дії

самодопомоги, контакти медичних фахівців, порядок звернення поза плановим часом, можливі способи тимчасового зменшення навантаження та умови термінової переоцінки. План має бути практичним і доступним самій людині. За відповідної згоди окремі його елементи можуть бути відомі особам, відповідальним за організацію служби, без розкриття непотрібних клінічних деталей.

Доцільно запроваджувати ранні контрольні точки після повернення. Перша оцінка може бути проведена після короткого періоду адаптації, наступні — залежно від динаміки стану та складності діяльності. Метою таких контактів є не формальний контроль, а виявлення ознак перевантаження до того, як вони переростуть у кризу. Важливо оцінювати сон, рівень виснаження, концентрацію, соціальне функціонування, суб'єктивне відчуття контролю, дотримання лікування та фактичну переносимість робочого навантаження.

Для публічного управління доцільно використовувати показники результативності, що відображають не кількість оглядів, а якість маршруту. До них можуть належати частка військовослужбовців із визначеним планом повернення, частка випадків із повторною оцінкою в установлені строки, частота передчасного припинення маршруту, повторні кризові звернення, екстрені госпіталізації, випадки дострокового скасування адаптаційних умов і частка успішного завершення ступінчастого повернення. Така система дозволяє виявляти організаційні розриви, а не перекладати всю відповідальність на індивідуальну поведінку.

Особливо важливим є аналіз повторних криз. Кожний серйозний випадок доцільно розглядати як джерело управлінського навчання: чи були зафіксовані ранні ознаки погіршення, чи відповідав обсяг навантаження стану, чи було доступне звернення по допомогу, чи спрацював план безпеки, чи своєчасно відбулася повторна оцінка. Такий розбір має бути спрямований на пошук системної причини, а не на формальне встановлення винної особи.

Запропонована модель потребує міжпрофесійної взаємодії. Психіатр відповідає за клінічну оцінку та лікувальну тактику; психолог може оцінювати

психологічне функціонування й динаміку адаптації; реабілітаційні фахівці — відновлення повсякденної та професійної активності; кадровий і командний рівні — організацію умов служби. Для складних випадків доцільним є короткий структурований міжпрофесійний розгляд із чітким розмежуванням компетенцій, щоб адміністративна потреба не підміняла клінічне рішення, а медична система не брала на себе функції організації служби.

Окремим напрямом є підготовка командирів і посадових осіб, які приймають військовослужбовця після лікування. Вони не повинні виконувати роль клініцистів, але мають розуміти логіку тимчасових обмежень, ознаки значного погіршення, порядок направлення по допомогу та принципи конфіденційності. Травма-інформована комунікація, відмова від стигматизуючих характеристик і чітке дотримання встановленого режиму навантаження є важливими умовами успішного повернення [10; 16; 17].

На рівні організації доцільно створити стандартизований мінімальний документ функціонального переходу. Він не має містити діагностичних подробиць, але може включати визначений рівень навантаження, тимчасові обмеження, строк їх перегляду, контакт для медичного супроводу та критерії позапланової переоцінки. Такий документ зменшує ризик усних домовленостей, різного трактування рекомендацій і втрати інформації під час переміщення між підрозділами.

Упровадження моделі доцільно здійснювати поетапно. На першому етапі формуються узгоджені критерії клінічної стабільності, функціональної спроможності, безпекового ризику та відповідності професійним вимогам. На другому — визначаються типові маршрути повернення і форми документування. На третьому — проводиться пілотування на обмеженій кількості підрозділів із подальшим аналізом повторних криз, необґрунтованих затримок і випадків передчасного повернення. На четвертому — модель масштабується з регулярним аудитом результатів.

Отже, оцінювання функціональної готовності після психіатричної кризи доцільно розглядати як окремий об’єкт публічного та організаційного

управління. Його зміст полягає не у формальному підтвердженні відсутності гострих симптомів, а у поєднанні клінічної стабільності, когнітивно-виконавчого функціонування, стресостійкості, безпекових ризиків, вимог конкретної посади та ресурсів середовища. Ступінчасті маршрути повернення, визначені строки перегляду, захищений обмін інформацією, план попередження повторної кризи та моніторинг фактичної адаптації дозволяють одночасно підтримувати права військовослужбовця, безпеку підрозділу та результативність системи допомоги.

Список використаних джерел:

1. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22.02.2000 № 1489-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/1489-14 (дата звернення: 09.09.2026).

2. Про соціальні послуги : Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2671-19 (дата звернення: 09.09.2026).

3. Деякі питання організації надання соціальних послуг : постанова Кабінету Міністрів України від 14.01.2026 № 64. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/64-2026-%D0%BF (дата звернення: 09.09.2026).

4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/366-2021-%D1%80 (дата звернення: 09.09.2026).

5. Про схвалення Стратегії зайнятості населення України на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 07.01.2026 № 92-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2026-%D1%80 (дата звернення: 09.09.2026).

6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19 (дата звернення: 09.09.2026).

7. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19 (дата звернення: 09.09.2026).

8. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12 (дата звернення: 09.09.2026).

9. Про екстрену медичну допомогу : Закон України від 05.07.2012 № 5081-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/5081-17 (дата звернення: 09.09.2026).

10. World Health Organization, Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. Mental health, human rights and legislation: guidance and practice. Geneva, 2023. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240080737/ (дата звернення: 09.09.2026).

11. World Health Organization. Guidance on community mental health services: promoting person-centred and rights-based approaches. Geneva, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240025707 (дата звернення: 09.09.2026).

12. World Health Organization. Mental health crisis services: promoting person-centred and rights-based approaches. Geneva, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240025721 (дата звернення: 09.09.2026).

13. World Health Organization. Community outreach mental health services: promoting person-centred and rights-based approaches. Geneva, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240025806 (дата звернення: 09.09.2026).

14. World Health Organization. LIVE LIFE: An implementation guide for suicide prevention in countries. Geneva, 2021. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240026629 (дата звернення: 09.09.2026).

15. World Health Organization. World mental health report: transforming mental health for all. Geneva, 2022. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240049338 (дата звернення: 09.09.2026).

16. WHO, UNHCR. mhGAP Humanitarian Intervention Guide training of health-care providers. 2023. URL: https://www.who.int/publications/i/item/9789240045361 (дата звернення: 09.09.2026).

17. World Health Organization. mhGAP Humanitarian Intervention Guide: Clinical management of mental, neurological and substance use conditions in humanitarian emergencies. 2015. URL: https://www.who.int/publications/b/33493 (дата звернення: 09.09.2026).

18. U.S. Department of Veterans Affairs, Department of Defense. VA/DoD Clinical Practice Guideline for Assessment and Management of Patients at Risk for Suicide. 2024. URL: https://www.healthquality.va.gov/guidelines/mh/srb/ (дата звернення: 09.09.2026).

19. U.S. Department of Veterans Affairs, Department of Defense. VA/DoD Clinical Practice Guideline for Management of Posttraumatic Stress Disorder and Acute Stress Disorder. 2023. URL: https://www.healthquality.va.gov/guidelines/MH/ptsd/ (дата звернення: 09.09.2026).

20. World Health Organization. Preventing suicide: LIVE LIFE implementation. 2022. URL: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MSD-UCN-MHE-22.02 (дата звернення: 09.09.2026).

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІКА, ПІДПРИЄМНИЦТВО, ФІНАНСОВІ СИСТЕМИ ТА СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Холод Євген Сергійович,

аспірант, Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ У ФУНКЦІОНАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ МЕХАНІЗМІ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах визначається не лише обсягом наявних ресурсів або поточними фінансовими результатами, а передусім здатністю підприємства перетворювати ресурсний і виробничий потенціал у стійку економічну вартість. Для аграрного сектору це має особливе значення через високу капіталомісткість, залежність від зовнішнього середовища, сезонність, коливання цін і потребу в довгостроковому фінансуванні. Тому підвищення інвестиційної привабливості потребує системного поєднання інструментів управління вартістю, капіталом і ризиком [1–4].

У межах такого підходу доцільно перейти від фрагментарного оцінювання окремих фінансових коефіцієнтів до функціонально-економічного механізму, у якому інвестиційна привабливість розглядається як результат взаємодії операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Визначальним стає не сам факт наявності активів або доступу до фінансування, а ефективність їх використання, прогнозованість майбутніх результатів та спроможність підприємства підтримувати прийнятне співвідношення дохідності, ризику і вартості капіталу [5–8].

Концептуальною основою такого механізму є вартісно-орієнтоване управління. Його застосування зміщує фокус із бухгалтерського прибутку на

економічний результат, що формується для власників капіталу та потенційних інвесторів. У цій системі управлінські рішення оцінюються за тим, наскільки вони впливають на грошові потоки, вартість залучених ресурсів, ризиковий профіль і, зрештою, фундаментальну вартість підприємства. Це створює єдину логіку для узгодження стратегічних і поточних рішень [9; 10; 12].

Першим функціональним контуром механізму є управління грошовими потоками. Для інвестора важливим є не лише розмір прибутку, а здатність підприємства генерувати реальний, достатній і прогнозований потік коштів. Тому оцінювання інвестиційної привабливості доцільно пов'язувати з динамікою вільного грошового потоку та спроможністю підприємства фінансувати розвиток без критичного погіршення ліквідності. Перехід до cash-flow-орієнтованої моделі підвищує прозорість результатів і дозволяє точніше оцінити економічний ефект інвестиційних рішень [6; 9; 10].

Другим контуром є управління структурою капіталу. Співвідношення власних і позикових джерел безпосередньо впливає на фінансову стійкість, ризик та очікувану дохідність інвестора. Для функціонально-економічного механізму важливе не механічне скорочення боргового навантаження, а пошук такої структури фінансування, за якої вартість капіталу узгоджується з очікуваною віддачею від інвестицій. У цьому контексті WACC може використовуватися як один із ключових орієнтирів для оцінювання ефективності фінансових рішень [7; 9; 12].

Поєднання управління грошовими потоками і структурою капіталу формує основу для оцінювання створення економічної доданої вартості. Якщо дохідність використаного капіталу не перекриває витрат на його залучення, формальне зростання масштабів діяльності не обов'язково означає підвищення інвестиційної привабливості. Навпаки, інвестиційні рішення мають забезпечувати таку конфігурацію ресурсів, за якої розширення виробництва, модернізація чи диверсифікація сприяють зростанню вартості підприємства, а не лише збільшенню обсягів активів [9; 10; 12].

Окремим елементом механізму є інтегрований ризик-менеджмент. У сільському господарстві ризик не може оцінюватися ізольовано від доходності та вартості капіталу, оскільки виробничі, ринкові, логістичні й фінансові коливання безпосередньо впливають на очікувані грошові потоки. Тому ризиковий профіль доцільно включати до загальної системи оцінювання інвестиційної привабливості, переходячи від описового переліку загроз до кількісного аналізу їх можливих наслідків [3; 4; 11].

Для цього доцільним є застосування stress-testing та сценарного моделювання. Стрес-тестування дозволяє перевірити стійкість економічного механізму за одночасної несприятливої зміни кількох параметрів, тоді як сценарний підхід формує альтернативні траєкторії розвитку підприємства залежно від стану зовнішнього середовища. Така комбінація дає можливість оцінити не тільки очікуваний результат, але й межі фінансової стійкості, за яких інвестиційний проєкт або стратегічне рішення зберігає економічну доцільність [3; 4; 6].

У системі ризик-орієнтованого управління показник RAROC може виконувати функцію зв’язку між очікуваною віддачею та ризиком, що приймається підприємством. Його використання доцільне для порівняння альтернативних напрямів інвестування, оскільки однакова номінальна дохідність може формуватися за різного рівня ризикового навантаження. Це дозволяє уникати рішень, які підвищують короткострокову прибутковість, але погіршують стійкість підприємства або збільшують вартість фінансування в довгостроковій перспективі.

Поряд із фінансовими інструментами функціонально-економічний механізм має включати контрактно-інституційну стабілізацію. Її призначення полягає у зменшенні невизначеності майбутніх потоків і послабленні інформаційної асиметрії між підприємством та інвестором. У дисертаційному підході до таких інструментів віднесено, зокрема, offtake-контракти та аграрні розписки. Їх інтеграція у фінансову модель підприємства дозволяє пов’язати

виробничі рішення з більш прогнозованими умовами реалізації продукції та залучення ресурсів.

Контрактна стабілізація має розглядатися не як самостійний набір договорів, а як складова загальної системи управління вартістю. Якщо підприємство забезпечує кращу передбачуваність збуту, платежів і виконання зобов'язань, це знижує невизначеність для зовнішнього капіталу. У результаті покращується інформаційна база для оцінювання інвестиційного проєкту, а управлінські рішення можуть прийматися з урахуванням не тільки очікуваної доходності, але й реалістичності її досягнення.

Важливим наслідком інтеграції фінансових, ризикових і контрактних інструментів є зменшення інформаційної асиметрії у системі «підприємство – інвестор». Інвестору потрібні не лише підсумкові показники звітності, а зрозуміла причинна логіка формування результатів: які операційні рішення створюють грошові потоки, якою є ціна капіталу, які ризики можуть змінити прогноз і якими інструментами підприємство їх обмежує. Саме така прозорість підвищує обґрунтованість інвестиційної оцінки [8; 14; 15].

Структурно функціонально-економічний механізм може бути представлений як послідовність взаємопов'язаних контурів. Вхідний контур утворюють операційна, інвестиційна та фінансова діяльність. Далі формуються ключові драйвери вартості — грошові потоки, вартість капіталу та ризиковий профіль. Інструментальний контур охоплює управління цими драйверами, а результативний — зміну фундаментальної вартості, фінансової стійкості та інтегральної інвестиційної привабливості підприємства.

Принципове значення має взаємодія складових механізму. Окреме покращення одного показника не гарантує стійкого результату: зростання грошового потоку може супроводжуватися надмірним борговим навантаженням, а зниження ризику — надмірною консервативністю інвестиційної політики. Тому управління має бути спрямоване на узгодження параметрів, а не на максимізацію кожного з них окремо. Саме системна

інтеграція формує синергетичний ефект, який переводить потенційні переваги підприємства у реальне зростання його інвестиційної цінності.

Для стратегічного рівня оцінювання доцільно поєднувати поточну інвестиційну привабливість зі стратегічним потенціалом. Останній відображає внутрішню спроможність підприємства підтримувати майбутній розвиток за рахунок виробничих, фінансових, інноваційних, управлінських і ринкових складових. Такий підхід дозволяє розрізняти підприємства з високими поточними показниками, але обмеженим резервом розвитку, і підприємства, у яких наявний потенціал ще не повністю трансформований у ринкову цінність.

Практичним інструментом такого поєднання є стратегічна матриця «потенціал – привабливість». Її використання дає можливість оцінювати не лише фактичне положення підприємства, але й напрям його руху під впливом управлінських рішень. Вартісно-орієнтоване управління, ризик-менеджмент і контрактна стабілізація у цьому випадку виступають не ізольованими заходами, а інструментами переходу до більш стійкої стратегічної позиції.

Сценарне моделювання, проведене в дисертаційному дослідженні для провідних агропромислових підприємств, показує доцільність оцінювання таких переходів у декількох варіантах зовнішнього середовища. Песимістичний, базовий та оптимістичний сценарії дозволяють простежити, наскільки стратегічний потенціал і скоригована інвестиційна привабливість є чутливими до зміни зовнішніх умов. Це переводить механізм із режиму статичної оцінки до режиму прогнозного управління можливими траєкторіями розвитку.

У довгостроковій перспективі важливо враховувати не лише фінансові, а й нефінансові драйвери вартості. У структурно-функціональній моделі до них віднесено, зокрема, ESG-фактори, що можуть впливати на сприйняття підприємства інвесторами, його доступ до капіталу та стійкість бізнес-моделі. Включення таких факторів до управлінського контуру не змінює економічної природи механізму, але розширює склад параметрів, через які формується ринкова цінність підприємства.

Організаційно застосування запропонованого підходу доцільно будувати як послідовний цикл: оцінювання вихідного інвестиційного профілю — визначення ключових драйверів вартості — аналіз грошових потоків і структури капіталу — формування інтегрованого ризикового профілю — стрес-тестування та сценарне моделювання — вибір інструментів контрактної стабілізації — оцінювання очікуваної зміни вартості та стратегічної позиції. Після реалізації рішення цикл повторюється з урахуванням фактичних результатів.

Такий цикл створює основу для переходу від реагування на окремі загрози до керування можливостями капіталізації стратегічних переваг. Для сільськогосподарського підприємства це означає, що інвестиційна політика повинна оцінювати не тільки доступність фінансування або строк окупності проєкту, а його вплив на майбутній грошовий потік, вартість капіталу, ризикову стійкість і потенціал подальшого розвитку. У результаті механізм набуває проактивного характеру та орієнтується на довгострокове зростання вартості.

Отже, функціонально-економічний механізм підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств доцільно формувати на основі синергетичної інтеграції вартісно-орієнтованого управління, управління грошовими потоками і структурою капіталу, кількісного ризик-менеджменту, stress-testing, сценарного моделювання та контрактно-інституційної стабілізації. Така побудова дозволяє пов’язати поточні управлінські рішення з фундаментальною вартістю підприємства та його стратегічним потенціалом, зменшуючи інформаційну асиметрію і підвищуючи обґрунтованість інвестиційних рішень.

Список використаних джерел:

1. Боровік Л. В. Методологічні аспекти побудови системи економічної безпеки формування інвестиційного потенціалу аграрного підприємства. Фінансовий простір. 2020. № 3. С. 94–100.

2. Будяєв М. О. Портфель інвестиційних проектів як базова складова в процесі забезпечення інвестиційної привабливості підприємства. Молодий вчений. 2016. № 7 (34). С. 9–12.

3. Глібчук В. М. Моделювання і оптимізація інвестиційних ризиків на підприємствах в умовах невизначеності. Вісник Інституту менеджменту та економіки «Галицька академія». 2010. № 1. С. 263–269.

4. Дашко І. М., Ємельянов О. Ю., Крет І. З. Сутність інвестиційного ризику та його врахування при обґрунтуванні напрямів інвестиційної діяльності. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2011. Вип. 698. С. 28–34.

5. Диха М. В. Глобальна конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість України: стратегії реалізації : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2011. 207 с.

6. Докієнко Л. М., Клименко В. В., Акімова Л. М. Інвестиційний менеджмент : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2011. 408 с.

7. Дропа Я., Петик М. Про особливості мобілізації фінансових ресурсів аграрними підприємствами України. Вісник Львівського університету. Серія економічна. 2020. Вип. 59. С. 152–162.

8. Князь С. В., Георгіаді Н. Г., Федорчак О. Є. Метод аналізування рівня інвестиційної привабливості підприємства. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Менеджмент та підприємництво в Україні». 2014. Вип. 794. С. 255–262.

9. Мамонтова Н. А. Побудова системи управління вартістю компанії. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 1 (103). С. 21–26.

10. Мендрул О. Г. Управління вартістю підприємств : монографія. Київ : КНЕУ, 2002. 272 с.

11. Смолій Л. В., Загороднюк О. В., Малюга Л. М. Моделювання прийняття інвестиційних рішень щодо технічного забезпечення аграрних підприємств. Економічний часопис-XXI. 2017. Вип. 163. С. 79–84.

12. Турило А. М. Оцінка вартості підприємства в системі фінансово-економічної стратегії його розвитку. Фінанси України. 2009. № 5. С. 95–100.

13. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text

14. Холод Є. С. Оцінка сучасних підходів до проблеми аналізу інвестиційної привабливості підприємств. Агросвіт. 2025. № 24. С. 252–256.

15. Холод Є. С. Особливості прийняття управлінських рішень при визначенні доцільності інвестиційного проекту та формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. Ефективна економіка. 2026. № 1. URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/8895/9037

Vydavatel:
Publishing house Education and Science s.r.o. IČO : 271 56 877. Frýdlanská 15/1314, Praha 8. MS v Praze , oddíl C,vložka 100614

Interdisciplinary Horizons of Knowledge: Science, Society, Technology and Sustainable Futures

Proceedings of International Scientific and Practical Conference

October 1, 2026

in Hainan Tropical Ocean University (HTOU), Hainan, China

Signed for printing on October 4, 2026.
Format 60x90/8. Headset Times New Roman.
Mental printing. arc. 4,44. Edition online.